

EL MIRALL

Núm. 121

500 PTA / 3,01 Euros

Dossier

*Les principals
línies d'investigació
a la UIB*

Entrevista

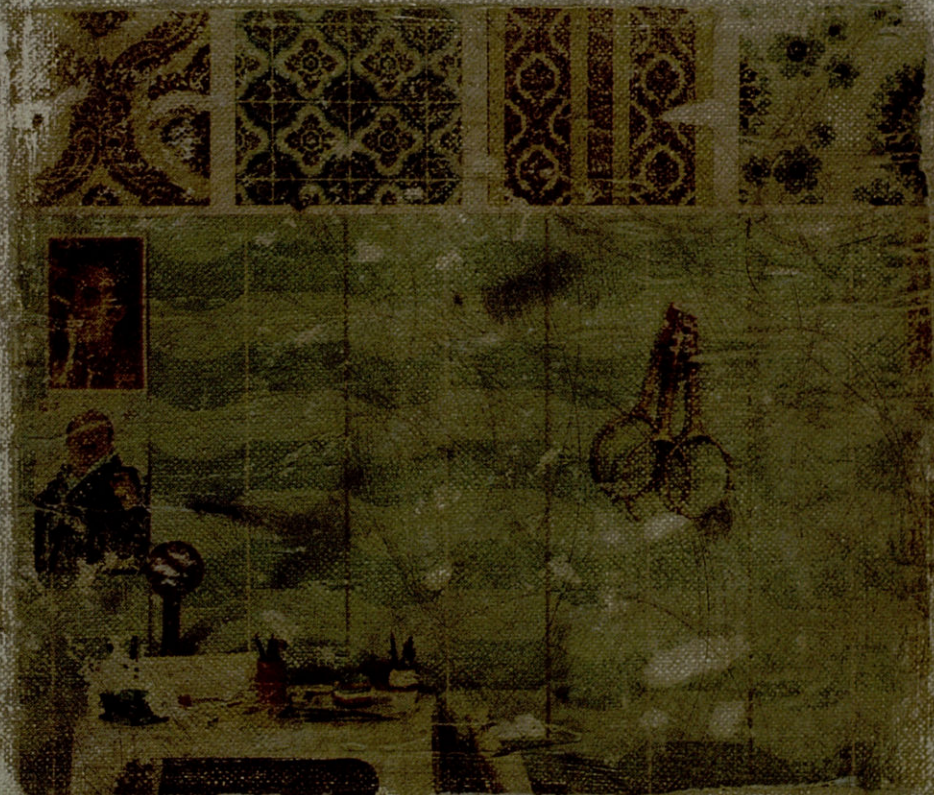
*Maria Barceló:
«A l'Arqueològica
ens preocupa
el patrimoni
menor, el gran
està salvat»*

Reportatge

*Comerç: entesos,
atesos i servits
en català*

Semblança

*Marià Villagómez:
la paraula precisa
i la conversa
enriquidora*

canon

Seccions: cinefàgia • art • llibres • la botiga

canon

2001-2002 Convocatòria 2001-2002

BEQUES "SA NOSTRA"

DEL 2 D'ABRIL FINS AL 18 DE MAIG

PROGRAMA D'AJUTS
PER A L'AMPLIACIÓ
D'ESTUDIS
A L'ESTRANGER

BEQUES

Exclusivament per a estudiants de les Illes Balears

Per a més informació:
www.sanosta.es
i a qualsevol oficina
de "SA NOSTRA"

"SA
NOS
TRA"

CAIXA DE BALEARS

EL MIRALL

EDITORIAL

COMPLIR EL PROGRAMA DEL GOVERN

4

DOSSIER

LES PRINCIPALS LÍNIES DE RECERCA A LA UIB

5

NOTES LITERÀRIES

PERE ROSELLÓ BOVER. VIDES PARAL·LELES:

ESTÀTUES SOBRE EL MAR, DE GABRIEL JANER MANILA

18

REPORTATGE

PEP MINUESA. ENTESOS, ATEOS I SERVITS EN CATALÀ: LA LLEI DEL COMERÇ

20

SEMBLANÇA

MARIÀ SERRA. MARIÀ VILLAGÓMEZ: LA PARAULA PRECISA,
L'AMISTAT SINCERA I LA CONVERSA ENRIQUIDORA

24

ENTREVISTA

ANTONI OLIVER. MARIA BARCELÓ: «AQUEST GOVERN TÉ UNA MAJOR
SENSIBILITAT ENVERS LA CONSERVACIÓ DEL
PATRIMONI CULTURAL»

26

SOCIETAT

ANTONI OLIVER. MARIÀ MAYOL: «EL MUSEU D'ART CONTEMPORANI CORRE
EL RISC, SI NO ES FA MOLT BÉ, DE SER NOMÉS UN
MUSEU LOCAL»

32

REPORTATGE

LLUÍS GARCIA SEVILLA. BALANÇA FISCAL I SUBSIDIARITAT ENTRE ILLES,
PROPER DEBAT DEL SUS, BALEARS!

36

TENDÈNCIES

ITINERARIS: GASPAR VALERO

CINEFÀGIA: MATÍAS VALLÉS

ART: CRISTINA ROS

LLIBRES: BIEL MESQUIDA

LA BOTIGA: EL MIRALL

40

REVISTA CULTURAL
Abril de 2001 · Núm. 121

Edita:
OBRA CULTURAL BALEAR

Publica:
Associació EL MIRALL
C/ de la Impremta, 1, pral. 2a
07001 Palma

President: Ferran Gomila
Editor: Antoni Mir

Producció, administració i
publicitat:

C/ de la Impremta, 1, pral. 2a
Tel.: 971 72 59 37

Telefax: 971 71 93 85
Apartat de correus 179
07080 Palma

Delegació a Barcelona:
C/ de la Montcada, 20
(Palau Dalmases)
08003 Barcelona

Delegació a València:
C/ de Moratín, 15
46001 València

Web i adreça de l'OCB
a Internet

<http://www.ocbweb.com>

Correu electrònic:
ocb@ocbweb.com

Director:
Gaspar Valero

Redactora en cap:
Joana Mas

Secretari de redacció:
Tomeu Martí

Consell de redacció/
col·laboradors
Antoni Oliver
Biel Mesquida
Pere Rosselló Bover
Antoni Mir
Antoni Llompert
Joana Mas

Publicitat: Santi Adrover

Els articles publicats en
aquesta revista expressen
únicament l'opinió dels autors.

Coberta: Joan Vallespir
Fotos: Pep Pastor

Disseny: Marco Spinazzola

Maquetació i fotocomposició:
Ecogràfic

Impressió:
Xisco Arts Gràfiques
C/ del Baix Riera, 1-A, Palma
Tel.: 971 47 57 54

Dipòsit Legal: PM 10-1987

Lletra de Convit 2001

■ D: c - v - b.

Any mossèn Alcover

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5105260798

Complir el programa de Govern

L'ús quotidià de la nostra llengua en els diferents àmbits de la vida social continua en clar retrocés. L'intel·lectual menorquí Joan Francesc López Casasnovas il·lustrà amb dades preocupants aquesta afirmació el passat diumenge 25 de març a la III Trobada d'Amics i Socis de l'OCB a Lluç: un 30 per cent de la població no sap parlar català, més d'un 50 per cent no el sap escriure i tan sols un 50 per cent el parla habitualment. La gravíssima situació de l'idioma deixa palès que per primera vegada en la història el català afronta a les Balears un risc real de desaparèixer o de quedar reduït a una situació marginal en poques generacions.

La precarietat de l'ús de la llengua catalana és producte de diferents factors polítics i socials, entre els quals cal destacar especialment les dècades de dictadura franquista i la deixadesa institucional dels anteriors governs autonòmics en aquest punt cabdal per a un país tan petit com és el nostre, agreujat actualment per l'enorme canvi demogràfic que vivim d'immigració residencial i laboral. Tot plegat pot conduir cap a una situació límit si no s'actua posant la recuperació de l'ús de la llengua catalana com un dels objectius de país de tota la societat, de la majoria social més àmplia, i aportant des de les institucions l'exemple i les mesures que l'amplitud del problema requereix.

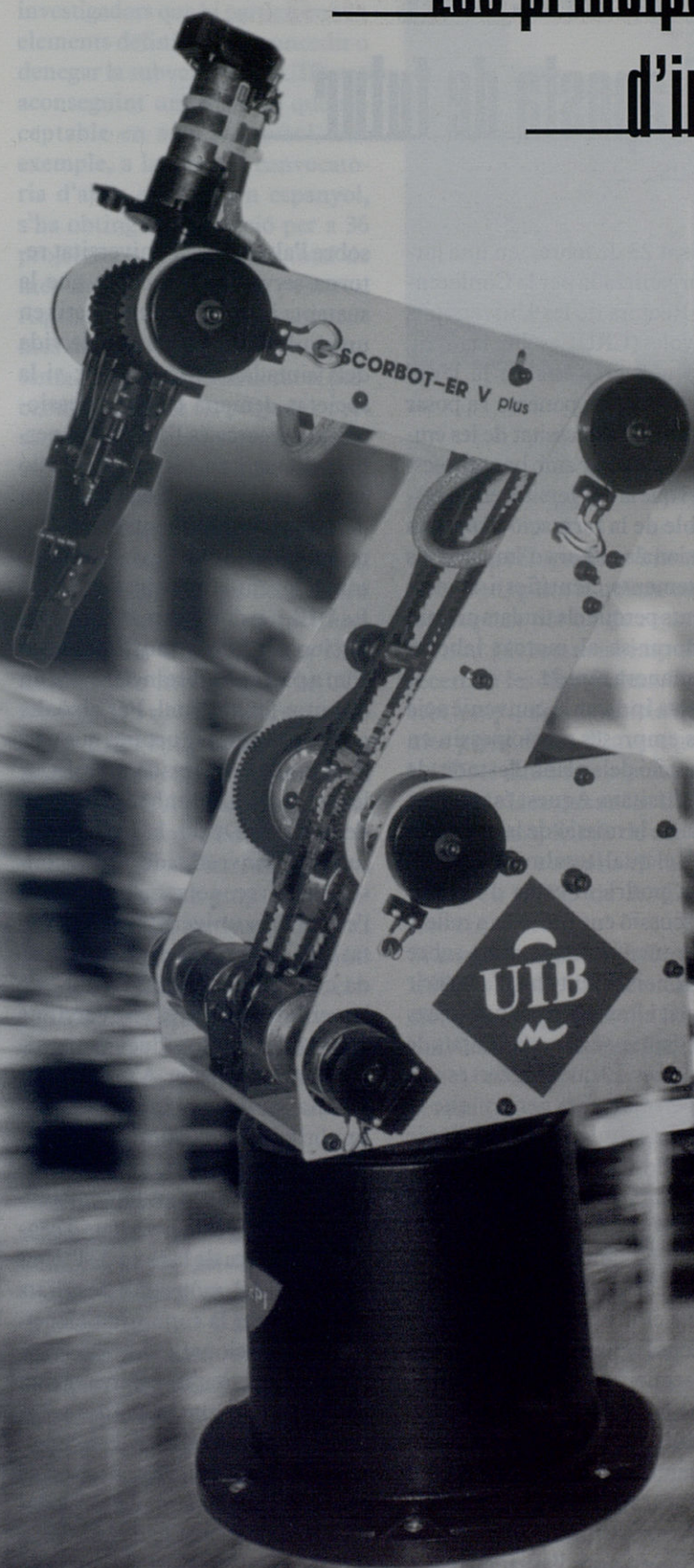
Per posar remei a la degradada situació actual de l'ús del català i ara que s'arriba a l'equador de la legislatura del Govern de Progrés, sembla arribat el moment de reclamar-li el ple compliment del seu programa lingüístic i cultural, és a dir, el desplegament en tota la seva extensió de la Llei de normalització lingüística, aprovada el 1986 al Parlament per unanimitat; estendre l'ús de l'idioma a tots els àmbits de la vida social, i garantir el coneixement de la nostra llengua i de la nostra cultura a tots els nous nadius.

Des de Lluç, l'entitat cultural orientà la Diada d'enguany a reclamar als sis partits que feren possible l'acord programàtic d'aquest Govern de Progrés que facin realitat un *pla de xoc* que garanteixi el desenvolupament total de la normalització lingüística, l'ús social i la sòlida pervivència del català. Reivindicarà la posada en funcionament de mesures especials per protegir la supervivència de l'idioma i que es possibiliti la normalització en tots els àmbits de la vida política, social, econòmica i cultural del país. Tot això recordant que també s'han de fer efectius els instruments d'aprenentatge de la nostra llengua i la nostra cultura, els quals facilitaran la plena integració i la cohesió social al país d'aquells col·lectius que integren la nostra societat i que tenen com a pròpies altres llengües, especialment la castellana.

Des del respecte, se li demanarà, al Govern més sensible a aquestes qüestions dels que hi ha hagut fins ara, que es banyi a fons en aquest objectiu de país i que compleixi en tota la seva extensió el seu programa lingüístic i cultural.

Cal una empenta forta de bon de veres, i també un gran i decisiu impuls perquè el català sigui una qüestió de país, assumida com a objectiu cabdal no tan sols per les institucions, sinó també per una majoria social amplíssima. La crida que es fa és a tots els ciutadans, a tota la societat sense cap excepció. Per això és necessari tornar a la mobilització i convidar a tothom a participar dissabte 5 de maig a Ses Voltes de Palma a la VII Diada per la Llengua i l'Autogovern. Cal anar-hi per empènyer amb força, perquè és necessari fer pinya i complir el programa.

Les principals línies d'investigació a la UIB

Dossier

La recerca a la UIB:

Realitat actual i aposta de futur

CLIMENT RAMIS

La UIB, que aglutina el 90% de la investigació de les Illes Balears, ha aconseguit el reconeixement dins de l'estructura universitària de l'Estat espanyol, ja que està considerada com la setena universitat en producció científica per investigador.

El passat 23 de febrer, en una jornada organitzada per la Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles (CRUE) sobre la investigació universitària en la Unió Europea, un dels ponents va posar de manifest la necessitat de les empreses de comptar amb bons professionals i que la universitat era la responsable de la formació d'aquests professionals a l'hora d'impartir els coneixements científics i tècnics suficients perquè els titulats puguin incorporar-se al mercat laboral d'una manera ràpida.

També va indicar la conveniència que les empreses participessin en l'elaboració dels plans d'estudis de les universitats. Aquest és un punt de vista de la missió de la universitat amb el qual, totalment o parcialment, podríem estar d'acord i una discussió ens portaria a reflectir diferents punts de vista sobre quins coneixements ha d'adquirir l'alumnat i fins a quin punt aquests han d'adaptar-se a les necessitats de les empreses. El que sí és cert és que hi ha persones que pensen que la formació de titulats ha de ser l'únic objectiu de la universitat.

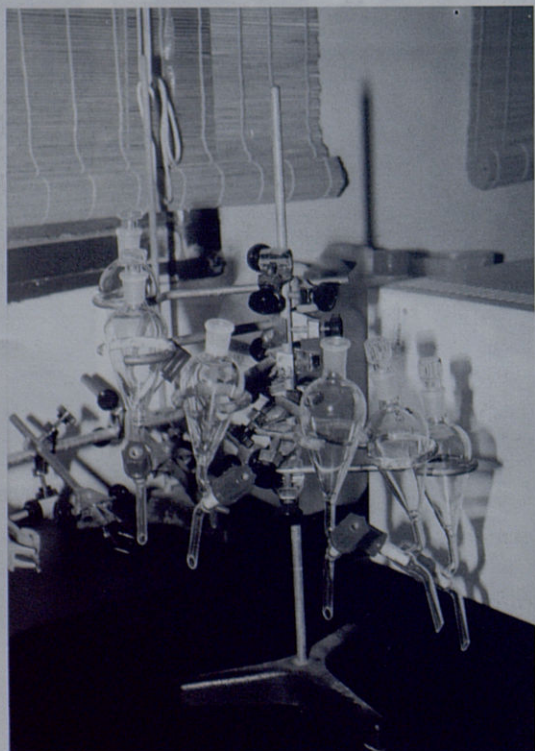
L'ensenyament no és l'únic, ni tan sols el primordial, objectiu de la universitat. També hi ha l'obligació de crear nous coneixements i millorar el nivell científic, cultural i tecnològic del país. I tot això s'aconsegueix mitjançant la recerca, tant amb l'aplicada com amb l'enfocada a augmentar el nivell de coneixements bàsics en qualsevol àrea. Encara que aquesta distinció és bastant clàssica, en aquest punt estic d'acord amb l'afirmació que hi ha dos tipus de recerca: aplicada i encara no aplicada.

És mitjançant l'ensenyament i la recerca, les dues coses simultàniament i sense preferència de l'una

sobre l'altra, que la universitat retorna serveis a la societat que la sustenta i que s'han de reflectir en una millora de la qualitat de vida dels ciutadans. Més encara: si la societat demana bons professionals, la recerca és l'agent que permet donar una millor formació amb la incorporació a la docència dels nous coneixements i amb l'alta qualificació que s'exigeix al personal docent i investigador.

La UIB, a més de formar bons professionals, ha assumit la recerca com a part consubstancial i n'és un objectiu fonamental. Per això, ha creat unes infraestructures que permeten als investigadors realitzar les seves tasques amb un alt nivell de qualitat. De fet, la UIB, com a institució investigadora, ha aconseguit el reconeixement dins de l'estructura universitària de l'Estat espanyol, ja que està considerada com la setena universitat –de les cinquanta i tres universitats espanyoles– en producció científica per investigador. A més, la UIB té una projecció internacional important; una majoria dels professors/investigadors duen a terme investigacions conjuntament amb investigadors d'universitats o centres de recerca de la resta de l'Estat i d'arreu del món amb resultats acceptats per la comunitat científica internacional.

Aquesta activitat de recerca es duu a terme, generalment, mitjançant les subvencions que es concedeixen als projectes presentats pels professors, adscrits als departaments o als instituts de la UIB, a les convocatòries d'ajuts per a la recerca de l'Estat espanyol, de la Comunitat Europea i del Govern de les Illes Balears. Aquestes convocatòries tenen caràcter competitiu entre tots els que presenten

sol·licituds, per tant, la qualitat del projecte presentat i el prestigi dels investigadors que hi participen són elements definitius per concedir o denegar la subvenció. La UIB està aconseguint un èxit més que acceptable en aquest capítol. Per exemple, a la darrera convocatòria d'ajuts del Govern espanyol, s'ha obtingut subvenció per a 36 projectes, que sumen un total de més de 230 milions de pessetes. Aquests 36 projectes representen més del 50% de les propostes presentades i es podria millorar el percentatge perquè els projectes presentats conjuntament amb empreses encara no s'han adjudicat. Si es tenen en compte les diferents convocatòries d'ajuts, durant l'any 2000 s'ha aconseguit finançament per a 51 projectes des del Govern espanyol, 3 de la Comunitat Europea i 11 del Govern de les Illes Balears. És intenció de la UIB mantenir el nivell de participació a les diferents convocatòries d'ajuts i, particularment, a les de la Comunitat Europea dins del proper VI Programa Marc.

A més a més de les subvencions aconseguides pels grups d'investigadors, la UIB institucionalment ha obtingut recentment uns ajuts de la Comunitat Europea amb càrrec als Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER) per al període 2000-2002. Aquests ajuts, que complementarà el Govern de les Illes Balears, es destinaran a millorar els serveis que la institució posa a l'abast dels investigadors, en particular la xarxa de comunicacions del Campus i els Serveis Científicotècnics, i a la creació de l'Institut Universitari de Ciències de la Salut. Sens cap dubte, aquest fet representa un impuls important per assolir noves i importants metes i una aposta per la recerca en el camp de la salut. Estan previstos uns nous ajuts des dels fons FEDER per al període 2003-2006 que permetran potenciar altres línies de recerca ja consolidades a la UIB.

D'altra banda, el Govern de les Illes Balears prepara, i esperem que vegi la llum ben aviat, el Pla de recer-

ca, desenvolupament i innovació (R+D+I) per a la nostra comunitat. Aquest pla ha de representar un nou i substancial impuls de la recerca a les Illes Balears i, al mateix temps, una definició de les línies prioritàries d'investigació. A la UIB es duu a terme pràcticament el 90% de la recerca a les Illes Balears, per tant, haurà de ser capdavantera per complir els objectius fixats en el Pla de R+D+I del Govern.

Si anteriorment he indicat que la UIB ha assolit un reconeixement científic de qualitat dins del món universitari, també cal indicar que aquest reconeixement no és el que hauria de tenir dins del teixit empresarial, especialment a la nostra comunitat. No és suficient el coneixement que els empresaris tenen de les activitats que es duen a terme a la UIB ni del potencial investigador del seu professorat, tot i que alguns exemples demostren que hi ha empreses que han aconseguit resoldre problemes gràcies a les solucions aportades des de la UIB. Per aquest motiu, es fa un esforç per acostar la UIB al món empresarial, procés a cura de l'Oficina de Transferència dels Resultats de la Investigació (OTRI). És vo-

luntat de la UIB augmentar l'activitat investigadora orientada a temes que sol·licitin directament els empresaris, activitat regulada per llei (article 11 de la Llei de reforma universitària).

Aquesta és l'aposta que, en termes generals, fa la UIB per a la recerca dins de la nostra comunitat. Una recerca de qualitat no solament per mantenir —un bon esforç i sacrifici ha costat aconseguir-ho— un elevat nivell de prestigi dins del món universitari, sinó també per augmentar-lo i, alhora, servir i ajudar directament la comunitat balear. Els articles que segueixen aquest

Es fa un esforç per acostar la UIB al món empresarial

escrit són una mostra de la recerca que es duu a terme, però molts altres podrien també ser representatius d'aquesta activitat investigadora.

***Climent Ramis és director de Promoció de la Recerca de la UIB**

Informació sobre la recerca de la UIB: Oficina de Suport a la Recerca. Tel.: 971 173 068

Internet: <http://www.uib.es/reerca/>

Van Gogh

Algunes de les

matisse

millors firmes en el

Cézanne

tractament de la llum.

FECSA

enher

Grupo Endesa

Litiasi renal, una patologia que afecta el 14% de la població balear

FÈLIX GRASES

Des de l'any 1987 s'han desenvolupat a la UIB investigacions sobre diferents aspectes de la litiasi renal (càlculs renals), investigacions finançades amb diferents programes competitius i que han permès avançar en el coneixement d'aquesta patologia, alhora que han proporcionat un servei continuat a la societat en diferents aspectes referents al diagnòstic de la urolitiasi, la qual cosa ha suposat l'elaboració de més de 1.000 informes d'anàlisi i estudi sobre aquesta patologia.

Entre les troballes més rellevants cal mencionar l'establiment del mecanisme detallat de la formació dels càlculs renals més freqüents mitjançant la utilització de sistemes artificials que simulen la formació de càlculs renals; el descobriment dels efectes positius del fitat, cosa que evita el desenvolupament de calcificacions patològiques com són els càlculs renals; el desenvolupament d'un sistema d'anàlisi molt senzill tipus *kit*, únic dins el seu gènere en l'àmbit mundial, que permet avaluar, fins i tot pel malalt mateix, el risc que té una orina per generar càlculs renals.

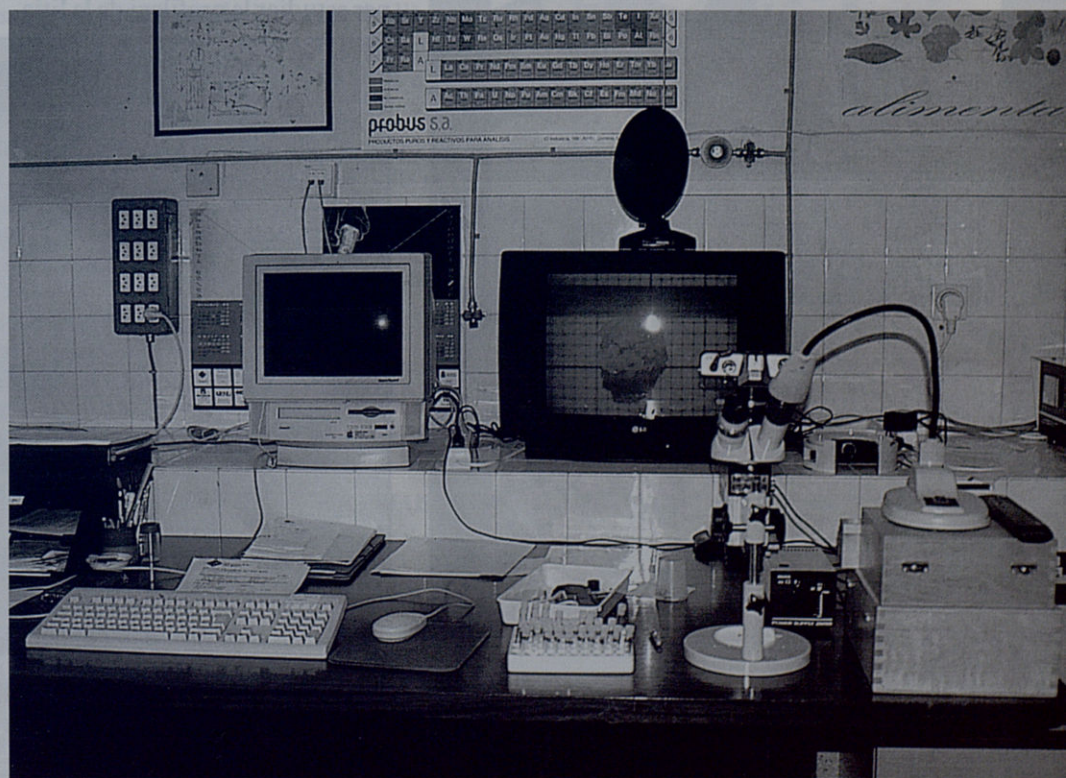
Aquests estudis i els seus resultats estan recollits en aproximadament 200 publicacions en revistes de prestigi internacional, 2 llibres, 4 patents, 16 tesis doctorals i nombroses intervencions en congressos nacionals i internacionals.

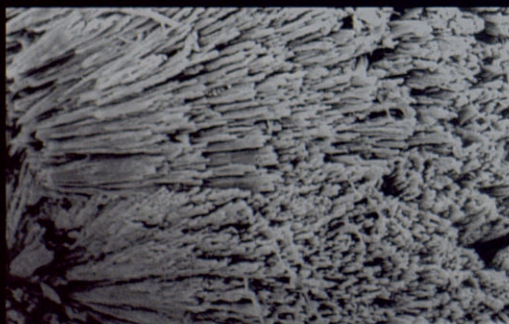
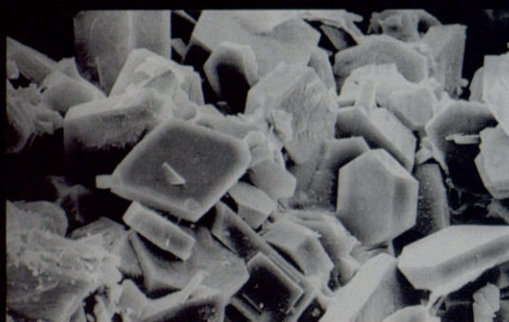
El Laboratori d'Investigació en Litiasi Renal (LILR) fou creat a la UIB el 27 de febrer de 1998 amb l'objectiu de donar suport a la docència i la investigació de la litiasi renal i àmbits relacionats i facilitar la transferència de resultats als sectors productius i socials interessats i afectats.

La finalitat de l'estudi dels càlculs urinaris és aportar al metge de família o especialista noves dades que l'ajudin a establir el diagnòstic i les pautes terapèutiques del malalt litiàsic. L'informe elaborat inclou bàsicament: composició i estructura del càlcul; possibles causes inductores de la seva formació, i orientació clinicoterapèutica genèrica adreçada al metge.

L'estudi del risc urinari de generar càlculs càlcics (oxalat i fosfat) permet establir el risc global que té una orina a l'hora de desenvolupar càlculs d'oxalat càlcic i/o fosfats càlcics, mitjançant l'aplicació d'un test dissenyat especialment per a aquesta finalitat (Patents P9404155, P9600572, PCT/ES 96/00237, WO 97/33172 12.09.1997 Gazette 1997/39).

El Laboratori d'Investigació en Litiasi Renal, creat el 27 de febrer de 1998, ha elaborat més de 1.000 informes d'anàlisi i estudi sobre aquesta patologia. La finalitat de l'estudi dels càlculs urinaris és aportar al metge dades que l'ajudin a establir el diagnòstic i les pautes terapèutiques.

Seqüència de fotografies:

Diferents tipus de càlculs renals: oxalat càlcic monohidrat, oxalat càlcic dihidrat, àcid úric, hidroxiapatita i brushita.

Contractes amb empreses

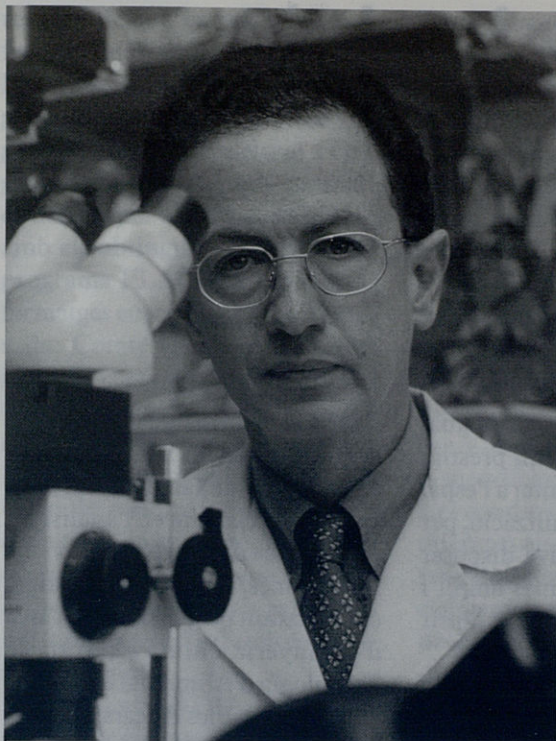
La UIB té un contracte per preparar un preparat dietètic, Lit-Stop, amb l'empresa Laboratoris Authex SA (Marratxí, Mallorca). Com ja s'ha comentat, estudis desenvolupats en el Laboratori d'Investigació en Litiasi Renal han demostrat l'extraordinària capacitat inhibidora que presenta l'àcid fític en la inhibició de la cristallització de les sals càlciques que formen els càlculs renals més comuns (oxalat càlcic i fosfats càlcics). Per altra banda, també s'ha trobat que l'àcid fític és un component natural de fluids biològics com la sang i l'orina i que el contingut en aquests fluids està molt relacionat amb la ingesta d'aquest producte. Finalment, també s'ha demostrat l'eficàcia clínica d'aquesta substància en el tractament de la litiasi renal oxalocàlcica. Per aquest motiu, l'àcid fític constitueix la base d'un complement dietètic (Patents P9202492, P9301932/7) que, amb el nom de Lit-Stop® han introduït al mercat els Laboratoris Authex, després d'haver signat un contracte d'explotació de les patents amb la UIB.

S'ha signat un altre contracte amb l'empresa Merck, Sharp & Dohme per estudiar la profilaxi de la litia-

si renal induïda per Indinavir. La infecció per VIH és la causa principal de la síndrome d'immuno-deficiència adquirida (SIDA), que ocasiona un debilitament progressiu de les defenses de l'organisme enfront de diversos microbis i malalties. L'Indinavir, que es comercialitza amb el nom de Crixivan®, és un inhibidor de la proteasa, i té uns efectes terapèutics importantíssims en el tractament de la SIDA. El principal objectiu del contracte amb l'empresa Merck, Sharp & Dohme va ser trobar un inhibidor de la cristallització que allargàs el temps de cristallització de l'Indinavir per evitar la litiasi induïda quant a túbuls renals que produeix aquest producte a causa de la seva insolubilitat en orina. Els estudis *in vitro* efectuats en el Laboratori d'Investigació en Litiasi Renal van demostrar que l'escina és un efectiu inhibidor de la cristallització de l'Indinavir. S'ha desenvolupat també un assaig clínic en col·laboració amb l'Hospital Joan March, l'Hospital General i l'Hospital Son Dureta per valorar els efectes terapèutics de l'escina en malalts amb VIH tractats amb Indinavir. Els resultats obtinguts en aquest assaig clínic demostraren clarament la possibilitat de prevenir la nefroli-

Qui pot patir càlculs renals?

- Afecta aproximadament el 10% de la població; a les Balears és del 14%.
- Es una patologia multifactorial: hi ha distints elements que desencadenen la malaltia i, òbviament, per poder curar-la s'han de conèixer per modificar-ne almanco alguns, no cal modificar-los tots.
- Hi ha un grup de factors que depenen de la morfologia del ronyó. Aquests difícilment es poden modificar, i en moltes ocasions són hereditaris (van lligats al gens).
- Hi ha un altre grup de factors que depenen de la composició de l'orina. Aquests poden estar relacionats amb:
 - * Dieta de la persona: dietes excessivament vegetarianes, dietes excessivament riques en proteïnes, consum excessiu de sal (clorur sòdic), ingesta de pocs líquids, consum de determinats complexos vitamínics (que contenen vitamina C i/o vitamina D)...
 - * Factors ambientals: exposició prolongada al sol, treballs que impliquin molta sudoració, poc exercici físic...
 - * Factors endògens de la persona: absorció intestinal excessiva de calci, hiperparatiroidisme primari, acidosi tubular renal... Els factors d'aquest grup, un cop identificats, tenen solució en la majoria dels casos.

Fèlix Grases

tiasi associada a Indinavir mitjançant l'ús de l'escina.

Amb l'empresa Laboratorios Robert S.A. (Grup Ferrer-Barcelona) la UIB signa un contracte per estudiar l'àcid cítric en la profilaxi de la litiasi renal càlcica. L'àcid cítric és un conegut complexant del calci i a la vegada presenta una important acció com a inhibidor de la cristal·lització de sals càlciques com l'oxalat i el fosfat. Per aquest motiu, és el principi actiu d'un producte farmacèutic (Acalka®) registrat comercialment pels Laboratorios Robert. El Laboratori d'Investigació en Litiasi Renal ha desenvolupat una sèrie de projectes subvencionats pels laboratoris esmentats per tal d'esta-

blir la dosi mínima adequada per assolir efectes terapèutics.

Un altra línia d'investigació s'ha desenvolupant amb Industrias Agrícolas S.A. El germen de determinades llavors, com el garrofi, són productes rics en fitats i amb un elevat contingut proteic, mineral i vitamínic. Com a conseqüència de les ja comentades propietats antilitiàsiques de l'àcid fític, així com altres importants propietats recentment descobertes com a antioxidant, anticancerigen, etc., hom ha fet pensar en l'aprofitament d'aquestes fonts naturals de fitats per compensar els estats de manca i així s'han patentat aquests productes (Patent P9901602) juntament amb

Industrias Agrícolas de Mallorca S.A., amb la finalitat de produir farines destinades a fabricar productes alimentaris de disseny per a consum humà, rics en fitats i vitamines i destinats a persones amb estats de manca d'aquestes substàncies.

**Fèlix Grases és el director del Laboratori d'Investigació en Litiasi Renal de la UIB*

Viajes
MARTEL S.A.

CREUER PER EL MEDITERRANI

DIES 12, 19, i 26 MAIG 129.000

SORTIDES DES DE BARCELONA

NO INCLOU TAXES D'EMBARCAMENT

AVANÇ ESPECIAL 1er MAIG 2001

SORTIDES DES DE PALMA

ELS PREUS NO INCLOUEN TAXES D'AEROPORT

ROMA	28 ABRIL AL 1 MAIG	47.400
LONDRES	27 ABRIL AL 1 MAIG	72.500
LONDRES	28 ABRIL AL 1 MAIG	72.100

Informes i reserves: OMS, 50 B. Box 696 · 07003 Palma (Mallorca)
Tel. 971 72 38 42 · Fax 971 72 69 42 · <http://www.viajesmartel.com>

L'aplicació de les noves tecnologies al formatge de Maó

CARME ROSSELLÓ

Un problema molt comú a l'hora de comercialitzar qualsevol producte, el formatge inclòs, és la dificultat que presenta oferir suficients garanties de qualitat.

El formatge de Maó s'havia guanyat al llarg dels anys un prestigi merescut, tot i que limitat a l'espai geogràfic de comercialització, per la qual cosa necessitava disposar d'un reconeixement més ampli i d'un sistema adequat per garantir el manteniment de la qualitat.

Per això, devers l'any 1980 a Menorca hom tenia el convenciment que calia implantar un sistema capaç de regular la qualitat del formatge produït, i també de consolidar i augmentar el prestigi assolit. Després d'un llarg procés administratiu, l'1 d'abril de 1985, es va aconseguir aprovar el Reglament de la denominació d'origen del formatge de Maó i el Consell Regulador (CRDO).

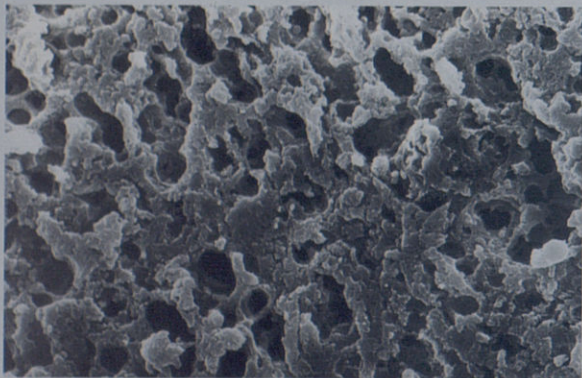
Després d'una primera etapa de treball, dedicada exclusivament a les tasques de control necessàries i a l'organització administrativa, el CRDO va poder dedicar els seus esforços a la feina per a la qual vocacionalment havia nascut. Durant els primers anys de la dècada dels 90, es varen multiplicar els esforços dedicats a la caracte-

rització del formatge de Maó, que cristal·litzaren en la constitució i en el desenvolupament d'un jurat de tast especialitzat en l'anàlisi organolèptica del producte.

A més a més, un equip d'investigació constituït per personal de l'àrea d'enginyeria química (Grup de Tecnologia d'Aliments) de la Universitat de les Illes Balears i de l'Associació d'Investigació per a la Indústria Agroalimentària (AINIA, València) va començar a treballar sobre el formatge de Maó.

D'aquesta manera, es varen iniciar una sèrie de projectes, subvencionats per mitjà del programa comunitari FLAIR, la CICYT i/o la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. L'any 1989, el Consell Regulador de la Denominació d'Origen de Maó va sol·licitar, conjuntament amb 41 centres i/o instituts d'investigació agroalimentària, el projecte *Relació entre els estudis instrumentals sensorials i d'acceptació de productes pels consumidors* en el marc del programa FLAIR. L'aprovació d'aquest projecte va impulsar el Consell Regulador del Formatge de Maó a establir un conveni de col·laboració amb la Universitat de les Illes Balears, l'Associació d'Investigació d'Indústries Agroalimentàries (AINIA) de València i la Conselleria d'Agricultura i Pesca del Govern balear per realitzar l'estudi *Caracterització química i física del formatge de Maó i la seva relació amb l'anàlisi sensorial*, que va finalitzar el 1992.

En el marc general assenyalat anteriorment es varen definir els tres objectius següents: la caracterització fisicoquímica del formatge amb denominació d'origen de Maó; la

Estructura molecular del formatge de Maó.

relació de les característiques físicoquímiques amb les organolèptiques obtingudes per mitjà del grup de tastadors del Consell Regulador de la Denominació d'Origen; la comparació dels resultats obtinguts per al formatge de Maó amb els obtinguts en el marc del programa FLAIR per a diferents formatges europeus de pasta prem-sada: Comté (França), Beaufort (França), *parmigiano* (Itàlia) i fontina d'Aosta (Itàlia). Com a conseqüència del treball realitzat, actualment hom disposa d'un cos bàsic de coneixements sobre les característiques estructurals, físiques, químiques, microbiològiques i organolèptiques principals del formatge de Maó amb denominació d'origen.

El 1994, el CRDO de Maó va constituir el Comitè Científic del Formatge de Maó –del qual formen part investigadors del Grup de Tecnologia d'Aliments de la UIB– amb el fi d'assessorar el CRDO en temes relacionats amb el control de la qualitat. Els membres d'aquest comitè varen dissenyar una Norma de Qualitat que havia de complir tot el producte emparat per la DO. Aquesta norma d'aplicació preveu tot un conjunt de paràmetres de diferent naturalesa. Entre aquests cal destacar els de naturalesa sensorial, la determinació dels quals es basa en l'aplicació de la fitxa de tast elaborada per caracteritzar la textura quantitativa del formatge de Maó. A partir de l'any 1995, el CRDO de Maó ha aplicat la Norma de Qualitat sobre el producte emparat. Els resultats obtinguts mitjançant l'aplicació d'aquesta sembla que indiquen la gran concordança que hi ha entre els resultats de caràcter químic, microbiològic i sensorial. A més a més, han quedat paleses les grans possibilitats que té l'anàlisi sensorial com a eina aplicable al control de qualitat.

Un cop conegudes les característiques del formatge de Maó amb DO es va tractar el tema de les millores possibles que es podien aplicar en el procés tradicional d'elaboració. Conseqüentment, els estudis rea-

litzats sobre el formatge de Maó va quedar patent la gran heterogeneïtat del formatge en funció de la mida de la peça o de les condicions de maduració, així com la necessitat d'aconseguir un procés de maduració realitzat a la velocitat adequada i que eviti que el centre del formatge es trobi en unes condicions molt diferents a les zones properes a la superfície.

Les condicions de maduració són diferents en cada una de les elaboracions i, evidentment, entre els elaboradors. Varien les condicions de temperatura i d'humitat al local de ventilació (formatge artesà) i de maduració, així com el nombre de volteigs, la neteja i el tractament amb oli d'oliva. Aquests paràmetres s'estableixen en funció de l'experiència dels productors i de la metodologia utilitzada per cadascun, tot i que estan molt influenciats per les condicions meteorològiques i la tecnologia emprada. Si aplicam el procés tradicional de maduració del formatge, és molt difícil aconseguir que les condicions siguin uniformes a tota la càmera i, encara més que ho siguin en elaboracions realitzades en èpoques de l'any diferents.

Pel fet de tenir el convenciment que actuant, per tant, sobre les condicions ambientals és possible millorar el perfil de textura i d'humitat de les peces de formatges, es va desenvolupar un projecte d'investigació aplicada, *Efecte de la influència de les condicions ambientals en el procés de maduració del formatge de Maó* (CICYT, PTR92-0086) realitzat en col·laboració amb la Universitat Politècnica de València. Aquest projecte s'encamina a estudiar la influència que tenen sobre la maduració les variables d'operació més importants: temperatura i humitat de l'aire.

Aquest projecte va ser dotat d'un aspecte més pràctic ja que simultaniejava l'obtenció d'un perfil d'humitat homogenis al laboratori avalats per l'estudi de la in-

fluència de la temperatura i de la humitat de l'aire d'assecat amb el disseny, la construcció, l'automatització i la gestió d'una planta pilot (situada a les instal·lacions d'una empresa col·laboradora adscrita a la DO) capaç de realitzar la

S'han aplicat ultrasons en el procés de salat per estalviar temps i salmorra

maduració del formatge en una condicions òptimes (patent P9800579, 1988).

Dins de l'objectiu genèric de l'aplicació de noves tecnologies en l'elaboració del formatge de Maó amb DO i en el marc d'un projecte nou (Influència dels ultrasons en la transferència de matèria: millora de processos i implicacions sensorials CICYT –ALI-1180-C04–) s'ha establert l'efecte de l'aplicació d'ultrasons en el procés de salat, amb el fi d'estalviar temps i salmorra, la qual cosa suposa un menor nivell d'abocaments i, per tant, la disminució de l'impacte ambiental en l'operació. S'ha estudiat tant el procés de salat com l'evolució durant la maduració dels productes tractats (amb ultrasons) i no tractats (controls). La informació obtinguda permetrà construir petits tancs per salar amb ultrasons i la possibilitarà la transferència tecnològica a prototips de nivell industrial. La col·laboració UIB-CRDO-empreses adscrites és molt positiva, ja que possibilita, d'una banda, la transferència de resultat d'investigació i, d'altra banda, l'apropament de la UIB a la societat balear.

Avui dia, i gràcies a l'esforç realitzat, el formatge de Maó ha vist la seva qualitat reconeguda mitjançant la concessió de nombrosos guardons i, sobretot, amb l'increment constant de l'estima, la difusió i la demanda.

***Carme Rosselló és enginyera química i doctora de la UIB.**

Conèixer les emergències dels fluxos magnètics per pal·liar-ne els efectes

J.L. BALLESTER I R. OLIVER

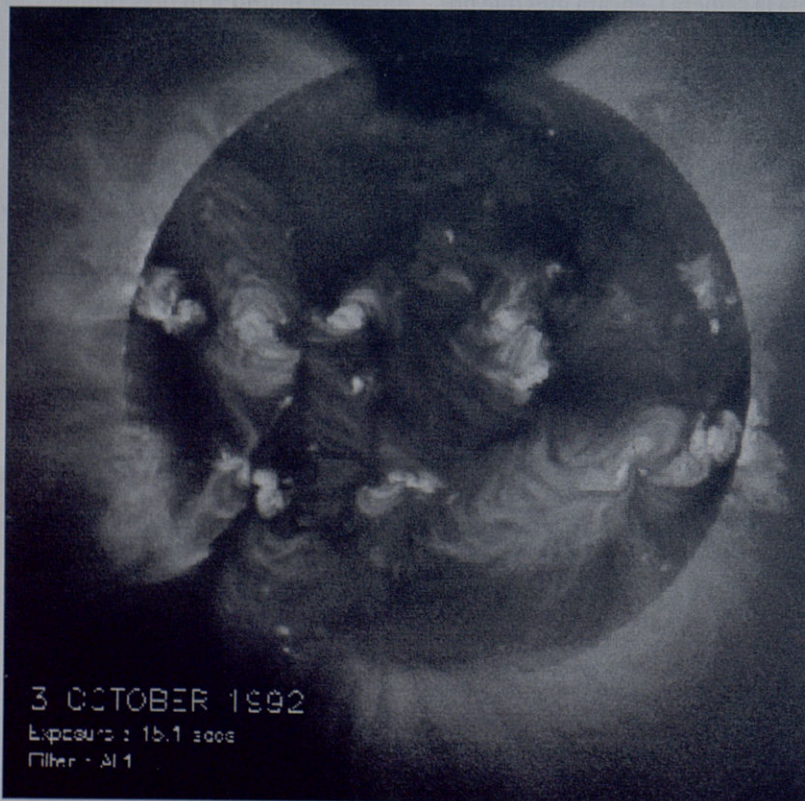
Comprendre quina és la causa dels episodis d'emergència periòdica de flux magnètic podria servir perquè fóssim capaços de predir l'ocurrència de fulguracions solars molt energètiques i, per tant, tractar de pal·liar-ne els efectes sobre la Terra i l'entorn.

Comprendre quina és la causa dels episodis d'emergència periòdica de flux magnètic podria servir perquè fóssim capaços de predir l'ocurrència de fulguracions solars molt energètiques i, per tant, tractar de pal·liar-ne els efectes sobre la Terra i l'entorn.

L'activitat solar és produïda per l'emergència de flux magnètic a través de la fotosfera del Sol, i una de les seves manifestacions és el cicle de taques solars. El cicle d'activitat solar consisteix en l'increment periòdic, aproximadament cada onze anys, de fenòmens com les taques i les fulguracions solars. Les taques solars són regions fosques de la superfície solar caracteritzades pel fet de posseir un camp magnètic molt intens i apareixen formant grups, generalment bipo-

lars, amb una alineació est-oest, fet que suggereix que el seu camp magnètic és diferent del camp magnètic general del Sol i, a més, és mil vegades més intens que aquest. La polaritat magnètica de la taca davantera sempre és la mateixa que la de l'hemisferi en què es troba, mentre que la de darrere presenta la polaritat oposada, i en cada nou cicle de taques la polaritat magnètica dels grups s'inverteix, cosa que posa de manifest l'existència d'un cicle magnètic de, aproximadament, vint-i-dos anys.

La probabilitat que un nou flux magnètic emergeixi en una regió de taques ja constituïda és molt més gran que no que emergeixi en una zona sense taques, per això, l'emergència successiva de flux magnètic incrementa el nombre de taques presents en una regió activa i, en general, augmenta la complexitat magnètica de la regió. Les regions actives de complexitat magnètica elevada són les més bones candidates a produir fulguracions solars altament energètiques i, recentment, s'han aportat evidències d'observacions que ho confirmen. Les fulguracions són fenòmens explosius que es produeixen a l'atmosfera del Sol i que alliberen energia i partícules que es propaguen pel medi interplanetari. Les partícules ejectades en fulguracions molt enèrgiques arriben a la Terra i hi produeixen fenòmens innocuos, com ara les aurores boreals. Això no obstant, també en produeixen de no tan innocuos, com ara danys als satèl·lits en òrbita, irradiació de les tripulacions de naus espacials i d'avions, com el Concorde, que vola a gran altura, pertorbacions de les comunicacions i apagades elèctriques

3 OCTOBER 1992

Exposure: 15.1 sec

Filter: Al 1

generalitzades com les del Quebec i Nova York.

A pesar que el cicle de taques ha estat bastant irregular durant segles, hi ha hagut períodes en què l'activitat solar ha estat molt baixa, és a dir, pràcticament no hi ha hagut taques sobre la superfície del Sol. La primera evidència va ser proporcionada per l'astrònom anglès Maunder, que va posar de manifest l'absència de taques entre 1645 i 1715. Després de 1715, el cicle solar va recuperar la regularitat, encara que una lleugera disminució en el nivell de l'activitat solar va tenir lloc entre 1795 i 1823; aquesta època es coneix com el mínim de Dalton. Hi ha evidències històriques que suggereixen que entre 1100 i 1200 es produí un augment en el nivell d'activitat solar, el màxim medieval, mentre que entre 1450 i 1550 es produí un altre mínim d'activitat conegut com de Spörer.

Hi ha altres *irregularitats* en el comportament de l'activitat solar. Per exemple, és lleugerament asimètrica entre hemisferis, és a dir, l'emergència de flux magnètic no és igual en ambdós hemisferis. Durant llargs períodes de temps hi ha més activitat en un hemisferi que a l'altre i llavors aquest comportament s'inverteix. En particular, durant el cicle 22 passat, l'hemisferi sud ha estat dominant i, molt probablement, aquesta dominància es mantindrà durant el cicle 23 que acabam de començar.

A principi dels anys vuitanta, el satèl·lit Solar Maximum Mission va detectar, entre 1980 i 1984, que el nombre de fulguracions d'alta

energia sofria un increment cada cinc mesos, i es varen suggerir algunes teories, no gaire convinctes, per explicar aquest fet. El 1990, M. Carbonell i J. L. Ballester, de la Universitat de les Illes Balears, varen fer un estudi del comportament de les àrees de les taques solars i varen observar que presentaven també una periodicitat de cinc mesos, és a dir, cada cinc mesos s'incrementava la superfície total de les taques solars. L'interès de l'àrea de les taques radica en el fet que estan relacionades directament amb la quantitat de flux magnètic que emergeix de l'interior del Sol, és a dir, a major àrea

més flux magnètic emergent. En vista d'aquest resultat, Carbonell i Ballester varen suggerir la hipòtesi que la causa de la periodicitat detectada en les fulguracions d'alta energia havia de ser una emergència periòdica del flux magnètic, el qual, mitjançant un mecanisme conegut com a reconexió magnètica, provocava l'increment del nombre de fulguracions.

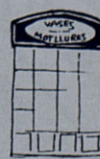
Per comprovar aquesta hipòtesi, calia demostrar que l'increment de les àrees de taques i l'increment del nombre de fulguracions es produïa de forma coincident en el temps i amb el mateix període. El treball publicat a *Nature* per Oliver i Ba-

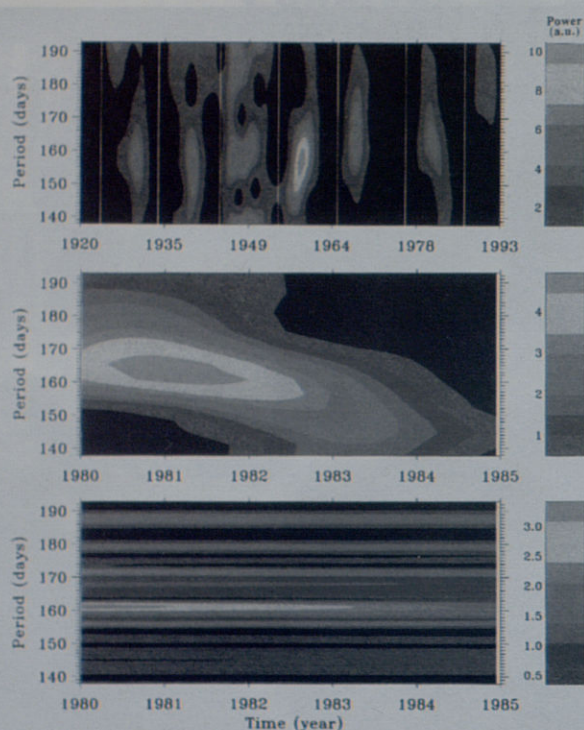
PAPERS PINTATS I PINTURES

Casa Pomar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES
VASES I MOTLLURES

SANT MIQUEL, 77 - Telèfon 971 72 14 83 - Fax 971 71 93 12
07002 - PALMA DE MALLORCA

llester, de la Universitat de les Illes Balears, i Baudin, de Harvard, fa ús d'una tècnica matemàtica que permet precisament determinar exactament quan i amb quin període es produeix un fenomen. Els resultats mostren de forma inequívoca que durant 1980-

1984, interval en el qual es va detectar la periodicitat en les fulguracions, hi va haver simultàniament la mateixa periodicitat en les àrees de les taques. Per tant, si l'àrea de les taques va créixer periòdicament, això indica que la quantitat de flux magnètic emergent

també va augmentar periòdicament. Així mateix, els resultats mostren que aquesta periodicitat ha existit al voltant dels màxims d'activitat solar dels anys 1928, 1937, 1947, 1957, 1968, 1979, però no en altres èpoques, per tant, té un caràcter intermitent.

Aquests són, doncs, els resultats més importants que es varen presentar a *Nature*, d'una banda, que el flux magnètic emergent des de l'interior del Sol presenta, al voltant d'alguns màxims d'activitat solar, una periodicitat de cinc mesos i, de l'altra, que aquesta emergència periòdica desencadena l'increment del nombre de fulguracions solars d'alta energia.

Comprendre quina és la causa d'aquests episodis d'emergència periòdica de flux magnètic podria servir perquè fóssim capaços de predir l'ocurrència de fulguracions solars molt energètiques i, per tant, tractar de pal·liar-ne els efectes sobre la Terra i el seu entorn.

***J. L. Ballester i R. Oliver pertanyen al Departament de Física de la Universitat de les Illes Balears**

LLIBRES DE TOTS
ELS PAÏSOS
CATALANS

⌘

LLIBRES INFANTILS
I JUGUETES

⌘

LLIBRES DE TEXT

⌘

DISCOS I CASSETTES

⌘

SERVEI
DE LLIBRES
ESTRANGERS

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)

Pianos Can Garcias

Pere Josep Garcias

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

VENDA DE PIANOS VERTICALS I DE COA

Primeres marques europees

BLÜTHNER • BÖSENDORFER • C. BECHSTEIN • FEURICH • FÖRSTER
FURSTEIN • GAVEAU • GROTRIAN-STEINWEG • HOFFMANN • IBACH
KEMBLE • KINGSBURG • OTTO-BACH • PETROF • PFEIFFER • PLEYEL
RAMEAU • RÖNISCHE • RÖSLER • SAUTER • SEILER • SCHOLZE
STEINGRAEBER & SÖHNE • WAGNER • WEINBACH • ZIMMERMANN

Especialistes en pianos per a professionals i pianos d'estudi
El millor servei post-venda. Més de 50 anys d'experiència

AFINACIONS • REPARACIONS • RESTAURACIONS
LLOGUER DE PIANOS NOUS O RESTAURATS
INSTRUMENTS HISTÒRICS
(CLAVICÈMBALS • FORTEPIANOS • ORGUES LITÚRGICS)
PIANOS ELÈCTRICS • ACCESSORIS • TRANSPORTS

LHS, un grup dedicat a l'estudi de la conducta humana

CAMILO J. CELA CONDE

El mes de febrer de 2000, en un col·loqui sobre «Taxonomia i sistematologia humana» es va decidir crear un fòrum d'investigació permanent, interdisciplinari i internacional per estudiar l'evolució del llinatge humà amb vista al V Congrés Mundial de Paleontologia Humana. En aquesta línia, es va formar un grup d'investigació que reunia investigadors de diversos departaments de la Universitat de les Illes Balears i que ha promogut la creació del Laboratori de Sistematologia Humana (LHS), aprovat fa poc.

La línia d'investigació del LHS és l'estudi dels trets de conducta humana en els vessants antropològics, psicològics, psicopatològics i paleontològics, sense oblidar l'ètica mediambiental, la bioètica i els aspectes ètics i polítics de fenòmens com el de les migracions i els contactes culturals.

En el breu període de funcionament, el LHA ha obtingut l'aprovació de realitzar un projecte d'I+D per realitzar l'*Estudi interdisciplinari de trets funcionals del grau humà*, en col·laboració amb les universitats de Barcelona i la Universidad Autónoma de Madrid, en el qual treballaran 21 investigadors. El projecte pretén establir una interpretació interdisciplinària del procés d'evolució d'alguns trets funcionals de l'*Homo sapiens* (llenguatge, estètica i moral), que són entesos com els més distintius enfront dels simis superiors. Per això, està previst realitzar treballs experimentals amb el fi de comprovar la hipòtesi d'una localització prefrontal de les capacitats de judici moral, d'apreciació estètica i d'ús metafòric del llenguatge, el desenvolupament dels quals podria haver estat

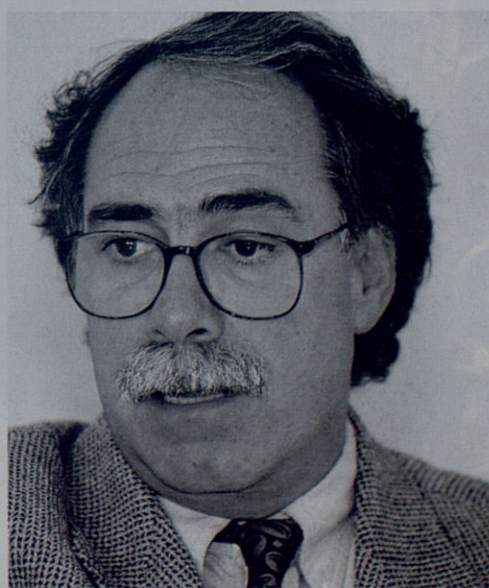
el responsable de la darrera etapa de l'hominització. També es realitzaran models de simulació en computadora de l'evolució de la capacitat per valorar i transmetre culturalment les avaluacions i se n'analitzaran els punts d'inflexió en l'evolució cultural.

El LHS també té previst emprendre una campanya de col·laboració internacional amb la presentació a la Unió Europea de diversos projectes d'investigació en àmbits com la modelització de la conducta humana, l'estudi de poblacions ancestrals per mitjà del DNA mitocondrial o la promoció d'un codi d'ètica mediambiental de l'arxipèlag. Per dur-ho a terme, hom col·laborarà amb físics de l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats, amb antropòlegs i etòlegs de la Universitat de Barcelona i amb neuròlegs i psiquiatres de la Universidad Complutense de Madrid.

Formen part del LHS el investigadors de la UIB Gisèle Marty, Miquel Roca, Antoni Gomila, Enric Munar, Jaume Rosselló i Juan Tomás del Departament de Psicologia; Bernat Riutort, Alejandro Miquel, Lucrecia Burges, Joaquín Valdivielso i Camilo J. Cella del Departament de Filosofia, i José Afonso del Departament d'Història. També comptarà amb la doctora Anna Espino i Xavier Reverte de l'Hospital Joan March, i d'altres institucions hi haurà Miquel Miquel Bernardo Laureano Castro, Cristian Altaba, Antoni Rebassa i Esperanza Nadal.

***Camilo J. Cella Conde és catedràtic de Filosofia de la UIB.**

La línia d'investigació del LHS és l'estudi dels trets de conducta humana en els vessants antropològics, psicològics, psicopatològics, sense oblidar aspectes ètics i polítics de fenòmens com les migracions i els contactes culturals.

Cella Conde forma part del grup d'investigadors del LHS.

Vides paral·leles: Estàtues sobre el mar, de Gabriel Janer Manila*

PERE ROSSELLÓ BOVER

Notes literàries

Gabriel Janer Manila

Estàtues
sobre
el mar

COLUMNA

La trajectòria novel·lística de Gabriel Janer Manila, a hores d'ara, és força extensa i no necessita cap presentació prèvia. Des de *L'abisme* (1967) fins a *Els jardins incendiats* (1997), l'avalen premis, crítica i, sobretot, un sector considerable dels lectors, que admiren la manera de narrar —és a dir, la forma de veure el món— del nostre escriptor.

Estàtues sobre el mar, la seva darrera novel·la publicada, em sembla una peça important en l'ampli mosaic de la novel·lística de Gabriel Janer Manila. El novel·lista ens conta la història d'uns personatges que, a més de seduir-nos, ens mostren la seva concepció de la vida i de la literatura. El nostre autor hi assoleix una expressivitat directa i elegant, sense barroquismes innecessaris, però allunyada de la facilitat i del llenguatge *light* d'una part dels nostres narradors actuals.

G a b r i e l

Janer Manila ha construït la seva novel·la a partir de dos personatges, Ramon Despujols i Marie von Schreber, que sintetitzen acti-

tuds, sentiments, maneres de pensar i trajectòries vitals totalment diferents. Les històries d'un i d'altra constitueixen dues vides paral·leles completament oposades que, tot i haver-se trobat en un moment determinat i d'haver viscut una història d'amor, que ha acabat amb el naixement d'un fill no desitjat, mai més no es retrobaran. Així, *Estàtues sobre el mar* és la narració d'un reencontre impossible.

Janer basteix els seus protagonistes a partir de la transformació de dues figures reals, tot sotmetent-les a un intens procés de metamorfosi. El punt d'arrencada de la novel·la es basa en l'aventura amorosa de Llorenç Villalonga amb la ballarina alemanya Eva Tay, història que va acabar amb l'avortament del fruit d'aquesta relació. Janer, però, fa néixer el fill de la parella, que és lliurat a mans alienes, i comença la narració de les vides separades de Ramon i de Marie, quan ja han trencat. Llavors, la ballarina fuig a l'estranger i el psiquiatra dona un tomb a la seva personalitat, tot adscriuint-se al feixisme, que constitueix el *nou ordre* i que suposa el triomf de la hipocresia.

Com l'autor de *Bearn o la sala de les nines*, Ramon Despujols és un psiquiatra, director del manicomi provincial («la sala de les nines»), que ha viscut el món cosmopolita i frívol de l'època. Com ell, s'afilia a Falange a l'inici de la guerra i, aconsellat per sor Àngela —tan enamorada d'ell que accepta ésser-ne el braç executor i arriba a

* Gabriel Janer Manila. *Estàtues sobre el mar*. Barcelona: Columna, 2000.

l'autoimmolació—, aconsegueix un matrimoni de prestigi amb la seva cosina Maria Antònia. Des d'aquest moment, la seva existència es caracteritza per l'obsessió per la paternitat frustrada i per lliurar-se a l'escriptura i al record com una altra forma de vida, fins que a la vellesa la degeneració mental el duu a confondre l'imaginari amb el real. Ramon Despujols, bo i fregant el cinisme, tampoc no creu en l'existència de cap veritat absoluta. En canvi, la figura de Marie von Schreber està construïda amb molta més llibertat respecte del seu origen real i és resultat quasi per complet de la capacitat fabuladora de Janer. Si, per una banda, representa la vida cosmopolita i culta dels estrangers que als anys vint i trenta arrelaven a Mallorca; per una altra, la seva aventura posterior, durant la Segona Guerra Mundial, la converteix en una persona nova. Tanmateix, Ramon i Marie veuen com el seu món s'enfonsa i és substituït per un altre: ell, amb l'arribada del feixisme al poder, es construeix una nova personalitat, que àdhuc nega l'anterior; però que no és més que una conseqüència del seu cinisme. Ella, després d'assolir la felicitat d'una nova vida amb el seu marit i els seus fills, assisteix a la pèrdua dels éssers estimats, quan Alemanya és invadida per les tropes russes.

Estàtues sobre el mar alterna la vida d'ambdós protagonistes, que escriuen sengles històries. Als capítols senars Ramon reviu mitjançant la paraula la seva existència des del present de la vellesa, tot i que sovint és incapaç de distingir el real de l'imaginat, la veritat del somni. Els capítols parells reproduïen el quadern de Marie, en què narra la seva peripècia durant la Guerra Mundial, a la recerca del fill que ha quedat a la zona alemanya ocupada pels russos. El discurs del psiquiatra retrocedeix sovint fins als anys anteriors a la Guerra Civil i ens mostra un món i uns personatges que es mouen al marge de tota norma moral, lliurats a la creativitat artística i immersos en la superficialitat i l'esnobisme. Ens

retrata la Mallorca cosmopolita que Keyserling va visitar, el món idealitzat dels prostíbuls i de la colònia estrangera del Terreno, enfront de la societat mallorquina tradicional, hipòcrita i tancada. També, una Europa que identifica amb la cultura francesa i els seus escriptors més admirats: Anatole France, André Gide i Marcel Proust. Marie i Ramon han compartit aquesta època daurada, que s'ha acabat exhaurint a causa de la seva dinàmica interna mateixa, igualment com la seva relació amorosa es dissol amb els lligams confusos que hi ha entre Marie i Jerebkov.

Estàtues sobre el mar introdueix tres mites relacionats amb l'art i amb l'escriptura: Faust, Orfeu i Ícar. El primer, i de més clara vinculació villalonguiana, ens presenta l'escriptura com un pacte amb el diable. Escriu el narrador-protagonista: «Aquí m'he tancat per espai de quaranta anys, cada capvespre, amb la fal·làcia de renovar un pacte secret amb el diable: tot el que he escrit, cada pàgina, les fabulacions que he alçat sobre el paper, cada minúscula passió filtrada entre línies, els sarcasmes que he vessat en la construcció d'aquells mons ficticis que la realitat engendra, la ironia subtil que he posat en la descripció dels hòmens i les dones que habiten els paisatges morals dels meus relats només són una diabòlica ingenuïtat» (pàg. 9). Tanmateix, la recerca de l'amor absolut de Marie el duu, com a Orfeu, a baixar a l'infern pels viarans del record: un viatge que acabarà en el fracàs, car Ramon no la podrà reconèixer quan arriba al manicomi procedent de la mar, ni tampoc la trobarà al final a Amsterdam, des d'on li ha arribat una carta amb cinc anys de retard. I tot perquè la literatura —això és, el fingiment— ha suplantat la realitat i els ha convertit en dues paral·leles que mai més no es trobaran: «Vaig arriscar-me a cercar el paradís al centre de l'infern; perquè res no ha existit en no esser aquell pacte, només aquell pacte» (pàg. 216). Tampoc Marie no reei-

xirà en el seu *descens als inferns* a la recerca del seu fill en l'Alemanya ocupada pels russos i viurà un malson, que es converteix en el relat d'un al·lucinant viatge al fons del dolor. Al capdavant, però, tot remet a un tercer mite insinuat a la novel·la: la condemna dels humans per haver gosat cercar el paradís —és a dir, l'amor, la bellesa...— és com el vol d'Ícar, que Jerebkov ha assajat de representar sobre l'escenari. Al final, el temps és l'únic vencedor, ja que acaba convertint els homes en estàtues de boira i de sal sobre la mar.

Estàtues sobre el mar, com tota l'obra de Janer Manila, és un al·legat contra la capacitat humana de reprimir els sentiments i les passions. D'aquí el vessant negatiu del protagonista Ramon Despujols, que aprèn que «l'infern és la submissió als altres», la qual «sovint adopta les formes de la moral» (pàg. 104). Aquesta idea dóna sentit a tota la novel·la i, especialment, a una sèrie de personatges secundaris, com Dominique Tibon, que pensa que «Només la passió, la desraó i l'excés són seductors» (pàg. 73), o la tia Esperança, que viu una passió de senectud amb Giorgio, un jove dragó italià. Tanmateix, com Tibon, Ramon Despujols acaba claudicant, acceptant el fingiment per sobreviure en la societat hipòcrita de la postguerra, de la qual és hereva l'actual burgesia mallorquina, que destrueix les nostres senyes d'identitat. D'aquesta manera, amb aquesta bella història de passions i de frustracions, Gabriel Janer Manila ens demostra, un cop més, que la literatura només pot ésser fruit de la inconformitat de l'escriptor en el seu món.

Entesos, atesos i servits en català:

La llei de comerç

PEP MINUESA

**Les transaccions
comercials que
negocien diàriament
venedors i clients
necessiten
obligatòriament un
instrument com la
llengua, parlada o
escrita.**

Als establiments comercials es concentra un tant per cent molt elevat de les relacions comunicatives quotidianes a les quals els ciutadans de les Balears dediquen una gran quantitat de temps cada dia de l'any, la qual cosa converteix el comerç en un dels eixos vertebradors de l'activitat humana.

Per aquesta raó la normalització lingüística del català del comerç és cabdal. Ara que el Projecte de llei d'ordenació del comerç de les Balears, elaborat per l'Executiu illenc, s'està tramitant al Parlament, l'Obra Cultural Balear (OCB) presentà el passat 27 de febrer a tots els grups polítics una sèrie de propostes perquè puguin incorporar-se en el text de la futura llei per tenir «una llengua viva i amb plenitud de drets, i en certa manera comparable a la necessitat i al paper del català en els mitjans de comunicació o en l'educació», apunta el president de l'OCB, Antoni Mir.

La proposta vol donar «una empena al principi d'igualtat legal i pràctica de les dues llengües oficials de la nostra comunitat, principi totalment descompensat preci-

sament en perjudici de la llengua que és també la pròpia dels seus habitants des de fa més de 750 anys i que ara més que mai es troba en seriós perill de minorització massiva i, fins i tot, de desaparició». És una manera de dur a la pràctica la llei de normalització, aprovada fa 15 anys, que estableix que tothom a les Illes té el dret de conèixer i usar la llengua pròpia, i que aquest dret implica el d'adreçar-se en català, de paraula o per escrit, als organismes públics i també a les empreses privades; a més, els poders públics de les Balears estan obligats a adoptar les mesures pertinents i proveir dels mitjans necessaris per al coneixement i l'ús de la llengua del país a tots els àmbits i les activitats de la vida social.

En aquest sentit, l'OCB reclama «l'adequació a la disponibilitat lingüística dels amos i dependents dels establiments comercials al percentatge de coneixement i d'ús del català a les Balears», atès que el 92 per cent de la població illenca entén el català, segons l'estudi del Centre d'Investigacions Sociològiques publicat l'octubre de 1998. Es pretén «evitar que a gairebé el 85 per cent dels comerços de les Balears, que representen més del 30 per cent dels treballadors, els consumidors no tinguin garantia de ser atesos en català»; «abastar tota l'activitat comercial i no només la relació del consumidor final amb el comerç detallista»; «aclarir confusions en l'expressió "dret a ser atesos" que configura el dret dels ciutadans consumidors»; «millo- rar tècnicament alguns aspectes del text i adequar la descripció de les infraccions al principi de tipicitat», i «concretar mesures de fo-

Reportatge

ment dels poders públics de les Balears i estimular que els aspirants a llocs de treball en el sector del comerç coneguin i utilitzin la llengua catalana, com també, en general, totes les que serveixin per a la consecució dels objectius que la llei es proposa».

Reivindicacions

Amb la finalitat que el ciutadà balear pugui ser atès, entès i servit en català en el sector del comerç, l'OCB demana una sèrie de modificacions sobre el text actual de l'article 8, que fa referència als drets lingüístics, del Projecte de llei.

Es presenta un text alternatiu en què s'aclareix que tant els establiments de detall i el comerç minorista han d'atendre i servir els seus usuaris «en qualsevol de les llengües oficials de les Illes Balears en què decideixin emprar». Així s'alleugera la inclusió de les activitats mercantils a l'engròs, ja que moltes d'aquestes relacions comercials es desenvolupen als magatzems oberts al públic, tot i que les persones que hi comprin siguin comerciants minoristes, professionals o treballadors autònoms.

Perquè els drets lingüístics de l'usuari en llengua catalana del sector del comerç pateixi les mínimes desigualtats i discriminacions, l'OCB demanda que als punts de venda minoristes i al detall en què «s'ocupin durant la major part del seu període anual d'obertura tres o més persones o treballadors amb qualsevol classe de contracte, inclosos, en el seu cas, les persones que n'ostentin la titularitat de l'empresa o en siguin representants, els destinataris/consumidors tenen, a més a més, el dret a ser atesos en la mateixa llengua oficial per la qual hagin optat». D'aquesta manera, es rebaixa l'aplicació dels drets lingüístics dels establiments comercials de més de cinc treballadors,¹ fixat per l'Executiu balear, a tres.

La diferència de tractament entre els punts de venda que ocupen cinc treballadors o menys i els que superen aquesta xifra «rau en què als primers el consumidor té dret a ser atès (entès i servit) en alguna de les llengües oficials de les Balears i a no ser discriminat per raó de la llengua emprada. Altra ment, als establiments de més de cinc treballadors, el consumidor té, a més a més, el dret a ser atès en la llengua oficial que triï. Això vol dir ser entès, respost i servit».

L'usuari ha de ser informat dels seus drets lingüístics, per la qual cosa l'OCB demana que el Govern s'encarregui de «regular per la via reglamentària [...] l'ús d'un distintiu que, col·locat en lloc ben visible a l'interior i a l'exterior dels establiments, informi de manera sintètica i comprensible els destinataris/consumidors de llurs drets lingüístics».

A més a més, l'OCB exigeix que «els avisos, les senyalitzacions, el rètols, els cartells d'informació general i particular, i també les ofertes de serveis o productes, de caràcter fix o eventual, de l'exterior i de l'interior del local, transmesos per qualsevol mitjà escrit, sonor, visual, telemàtic o d'altre gènere als consumidors finals i/o detallistes dels establiments hauran de ser

redactats i/o emesos, almenys, en català». I si no s'utilitza la llengua pròpia, «el text escrit i/o missatge emès o difós en català haurà d'aparèixer en primer lloc i tenir una ubicació, dimensió superficial i durada preeminents».

El Govern balear té competència plena en comerç interior

També es reclama a les administracions públiques promoure l'ús progressiu del català a tots els àmbits regulats per aquesta llei: «a aquest efecte esmerçaran els fons econòmics adients per assolir la plena normalització lingüística del sector i garantir l'efectiva realització dels drets dels ciutadans», i «seran objecte de subvenció tots els canvis de les retolacions, senyalitzacions i cartells informatius» dels comerços, «sempre que l'empresari opti pel text en català». Les ajudes econòmiques també s'estendran als «cursos formatius que hagin de seguir els treballadors autònoms o per compte aliè amb un coneixement insuficient de la llengua catalana».

Per altra banda, l'OCB proposa que les «ofertes d'ocupació hauran d'incloure almenys com a mèrit preferent el coneixement del català per als aspirants». «Això s'ha d'entendre amb total respecte de

Pimeco, integrada dins PIMEM, dona suport a la normalització a través del comerç.

¹ El nombre d'empreses de més de cinc treballadors en el subsector de comerços al detall se situa en 938 (15,2 per cent) sobre un total de 6.167, mentre que el nombre de treballadors es col·loca en 22.059 (69,3 per cent del global de persones afiliades al total de comerços) sobre un total de 31.859.

la llibertat de contractació final per part de l'empresari.»

Sancions

La proposta de l'OCB per modificar el text del Projecte de llei d'ordenació del comerç a les Balears

sos i els documents d'oferta de servei, qualsevulla que sigui la forma de transmissió, en llengua catalana amb extensió i preeminència». També es podria multar pel fet «d'impedir o d'obstaculitzar greument als treballadors l'assistència als cursos formatius de la llengua

catalana»; «la falta d'esment de la conveniència de coneixements del català en les ofertes d'ocupació per al sector», i

«en general, tota vulneració d'aquesta llei que contrariï els drets i deixi d'observar les obligacions que s'estableixen en matèria lingüística».

Acceptació

De totes les propostes presentades per l'OCB als grups polítics amb representació al Parlament, de moment dues, que afecten l'article 8 de manera parcial, ha estat acceptades en forma d'esmenes per part dels partits que formen el Govern de Progrés, un vegada «estudiada i garantida la legalitat» per part dels serveis jurídics de la Cambra balear.

En concret, el PSIB-PSOE, PSM-

EN, EU-EV i el Grup Mixt, que inclou UM i el COP, han acceptat ampliar l'obligació d'atendre en català a totes les empreses del sector del comerç amb més de tres treballadors amb contracte.

Igualment ha estat admesa la proposta de l'OCB d'informar els usuaris del comerç sobre quins són els seus drets lingüístics, ja que, finalment, la seva plasmació real es reglarà a un posterior desenvolupament reglamentari. L'OCB advoca per la col·locació d'un distintiu ben visible a l'interior i a l'exterior de l'establiment.

No obstant això, el president de l'OCB, Antoni Mir, ha anunciat que «realitzarem un seguiment exhaustiu de tota la tramitació parlamentària del Projecte de llei d'ordenació del comerç de les Balears perquè s'incloguin finalment en el text legislatiu definitiu la resta de les nostres propostes no previstes en les esmenes acceptades, ja que és cabdal aconseguir la tipificació de faltes per incompliment de la llei, si no, la llei serà paper banyat».

Rebuig

La defensa dels drets lingüístics en el sector del comerç enarborats per l'OCB ha estat rebutjada pel PP, la patronal del ram, Afedeco, i la central sindical UGT, tot i que reconeixen que «no produirà perjudicis econòmics». A l'altre costat de la balança es troba la patronal Pimeco, que aplaudeix i encara troba «insuficient» les reformes del text legislatiu proposades per l'OCB.

El coordinador interinsular del PP, Josep Juan Cardona, reconeix que les esmenes sobre els drets lingüístics «no perjudica econòmicament» el ram productiu del comerç, però «no es pot incloure en una llei econòmica». Cardona insisteix a remarcar que «això és una llei econòmica i, per tant, no es imprescindible ni necessari» incloure esmenes en defensa de la igualtat del català davant el castellà: «el text d'aquesta llei ja té prou deficiències, tot i que una més ja no fa mal.» A més, el coordinador

L'OCB pretén l'adequació lingüística dels amos i dependents dels comerços

també reclama la tipificació d'una sèrie de sancions a aplicar en el sector del comerç per als qui no compleixen els drets lingüístics de l'usuari en català i que afecten les establertes pel Govern de les Illes Balears en l'article 49.

Serán sancionables «aquelles empreses que es neguin a entendre, atendre i/o servir, segons els casos, els destinataris de l'activitat comercial, consumidors finals i detallistes en la llengua oficial en què aquests decideixin emprar».

En la mateixa situació es trobaran els comerços que «rebutgin col·locar i mantenir en lloc ben visible de l'exterior i de l'interior dels establiments que regentin la senyalització, els rètols, els cartells, els avi-

La UGT recorda que les Balears són unes Illes turístiques, i no creuen en la necessitat d'establir normes.

interinsular dels conservadors balears critica que «ampliar l'obligació d'atendre en català als establiments comercials amb tres empleats afectarà greument els comerços turístics, en els quals el major nombre dels seus consumidors són estrangers i no balears».

Les tesis defensades pels populars, i també la manca de mal econòmic que pot provocar en el sector del comerç aprovar aquestes esmenes, són recollides per la patronal Afedeco, presidida per Pau Bellinfante, que subratlla que «no es tracta de pèrdues econòmiques, sinó que aquest tipus de modificacions no han d'anar dins una llei de comerç. Això s'ha de legislar a través d'una llei general que afecti a tots els sectors productius de les Balears». Bellinfante afegí que «els empresaris del sector del comerç ja tenim prou feina per trobar una persona que sàpiga vendre, imaginau-vos ara per trobar una persona que a més parli bé el català». És per aquesta raó que el responsable màxim d'Afedeco deixa ben clar que «nosaltres ja ens pre-

ocuparem d'atendre la gent en la llengua que reclamí perquè allò que volem és vendre; per tant, la introducció dels drets lingüístics en el sector del comerç és innecessària».

Per la seva part, el secretari general de la Federació de Comerç de la UGT, Pedro Calvo, critica que les disposicions oficials poden «crear un problema on en realitat no n'hi ha», i recorda que a les Balears «la multiplicitat d'usos lingüístics no ha plantejat cap conflicte laboral a treballadors i empresaris». La central sindical subratlla que «no seria bo» fer diferències entre treballadors i clientela catalanoparlant i castellanoparlant. A més, la UGT recorda que les Balears són unes illes turístiques en què les dues llengües oficials es barregen amb l'anglès i l'alemany. És per aquesta raó que posen en dubte la necessitat d'establir normes i no hi troben

sentit: «No es tracta d'exigir una torre de Babel comercial, és preferible la diversitat».

En una posició diametralment oposada s'ha col·locat la patronal Pimeco, que presideix Demetrio Peña: «Aquesta és una llei de mí-

Pimeco aplaudeix les propostes de l'OCB

nims i insuficient que no produirà cap tipus de perjudici econòmic, atès que a les Balears hi ha 2.332 punts de venda amb tres treballadors —el 12,9 per cent dels comerços— sobre un total de 18.072 establiments comercials —dades del cens de l'any 1993—, i hi ha 1.118 empreses amb més de cinc.» Les esmenes en defensa del drets lingüístics, segons Peña, «són una primera passa per a una normalització lingüística futura; quant més es xerri, millor, perquè hi ha molts d'enemics en contra del català». Peña remarca que Pimeco «dóna suport a la normalització a través del comerç com ja queda clar en el nostre nom: Pimeco s'escriu amb *i* llatina i no *i* grega». El president de Pimeco critica que «al mallorquí, si li parlen en castellà, tot d'una deixa de xerrar en mallorquí i canvia al castellà, la qual cosa no passa a Catalunya, allà la gent continua parlant en català». Tot i això, Peña es mostra molt preocupat pels problemes que pot provocar la traducció de paraules «agafades» del castellà que «ja pertanyen al nostre vocabulari mallorquí, les quals, un cop traduïdes al català, la gent no pugui entendre i no sàpiga què venem».

Es reclama a les administracions públiques promoure l'ús del català amb subvencions.

Marià Villagómez

La paraula precisa, l'amistat sincera i la conversa enriquidora

MARIÀ SERRA

Vuitanta anys, setanta d'aquests dedicats a la poesia. Cos envellit, ulls que cerquen una llum que no arriba, memòria lúcida i prodigiosa.

El poeta guarda en el record allò que se'ns esvaeix als més joves. Una conversa tranquil·la i reposada fa reviure moments, vivències, records i treballs. Tota una galeria de personatges desfila per la seua conversa.

El tinc al davant i afegeixo records als records. Aquell home alt, d'aspecte senyorívol, embolcallat amb escreix aquells freds dies d'hivern, amb la moto engegada cap a Sant Miquel de Balansat o Sant Francesc de s'Estany, el torno a veure a les contraportades dels llibres de Selecta exposats als aparadors de les llibreries de Vila: *Sonets de Balansat*; *La Miranda*; *Eivissa. La història, la terra, la gent...*

El pintor Antoni Marí Ribas *Portmany* em permeté iniciar-me

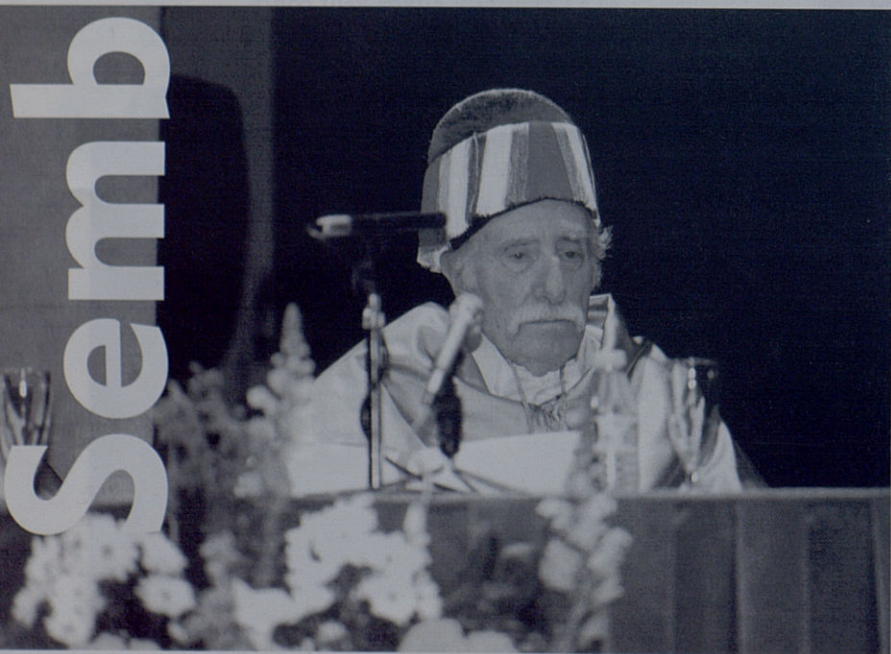
en la lectura de Marià Villagómez. La biblioteca de la Caixa de Pensions, al passeig de s'Alamera, em posà a l'abast l'obra publicada als anys 50.

El ciutadà i poeta illenc escampa en els anys vinents el coneixement escrit de la llengua catalana a tota una colla de joves, els mostra la potència creadora de bellesa, els il·lusiona amb meditacions i reflexions històriques i estètiques, els predica la fidelitat a una cultura, els encisa amb la conversa enriquidora i els inicia en els camins plaents de la literatura. L'erudició del mestre, que combina amb qualitats humanes, com la senzillesa, l'amabilitat, la dignitat, la prudència i la constància, s'amaneix amb l'exemple cívic.

Les llavors escampades donen fruit. L'admirable tasca creadora de M. Villagómez tanca un cicle poètic i n'obre un altre d'esplèndides traduccions de poetes universals, adapta el teatre clàssic a les passions encoratjadors d'un món canviant i difícil, aixeca el camp d'Eivissa als més alts cims de la prosa catalana i situa sempre les Pitiüses en un bellíssim marc cromàtic mediterrani.

Arriben i se succeeixen distincions, que el poeta rep amb agraïment exempt de brins orgullosos: la Creu de Sant Jordi, Fill Il·lustre de la ciutat d'Eivissa, Medalla d'Or del Consell Insular d'Eivissa i Formentera, Medalla d'Or de les Illes Balears, Meda-

Semblança

FOTOS: Juan A. Riera

Marià Villagómez amb el poeta eivissenc Vicent Valero.

lla d'Or de la UIB, Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, Doctor *honoris causa* per la Universitat de les Illes Balears, Menció d'Honor de l'OCB, Reconeixement de Mèrits de l'Ajuntament de Manacor... Aquests guardons no l'allunyen dels seus objectius, prudents, callats, discrets: la represa i consolidació de l'Institut d'Estudis Eivissencs, la dinamització de les publicacions en

llengua catalana, l'entrada d'una generació en el món literari, el progressiu avanç en l'ensenyament de la llengua pròpia, el despertar col·lectiu dels pobles illencs.

A l'espigó de la seua vida, Marià Villagómez continua practicant, amb les limitacions pròpies de l'edat i la salut, la paraula precisa, l'amistat sincera, la conversa enriquidora. En unes Pitiüses en fort

perill de desarrelament i despersonalització, el far de llum i el fonament sòlid de Villagómez ens marca el camí per on hem de transitar eivissencs i formenters agraïts.

***Marià Serra és el president de l'Institut d'Estudis Eivissencs**

Embat
Llibres

PEDAGOGIA - PSICOLOGIA - CIÈNCIES SOCIALS

Pge. Papa Joan XXIII, 5-E • Geranis Centre - Tel. 971 713 350 • Fax 971 215 641 • 07002 Palma de Mallorca

Maria Barceló

«Aquest Govern té una major sensibilitat
envers la conservació del patrimoni cultural»

ANTONI OLIVER

Entrevista

Dissabte 5 de maig, tothom a Ses Voltes

Veniu a la VII Diada per la Llengua i l'Autogovern

Representants d'entitats i de 40 pobles de Mallorca a la foto de la convocatòria de la Diada.

Lluc tornà a ser de bell nou el punt d'encontre de la III Trobada d'Amics i Socis de l'Obra Cultural Balear sota el lema «Sí a la llengua». El diumenge 25 de març, unes 1.500 persones se sumaren a aquesta gran festa i expressió de la força popular en la reivindicació dels nostres drets com a país. A més, la Trobada serví de crida per convocar a tota la societat civil a participar en la VII

Diada per la Llengua i l'Autogovern, que se celebrarà dissabte 5 de maig, a Ses Voltes de Palma. Aquesta cita bianual de l'OCB a Lluc es caracteritzà una vegada més pel seu elevat to festiu mesclat amb l'anàlisi acurada de la situació actual de la nostra llengua, el català. Aquest encontre d'amics i socis de l'entitat començà amb l'assemblea preparatòria de la Diada, la Trobada d'Escoles

Llubí

diu

Sí
Llengua.

Santa maria

Sí

Binissalem

Sí

Detra
EL MIRALL

Sí

Banyalbufa

diu

Sí
Llengua.

Mallorquines i l'Acampallengua, que enguany muntarà les seves tendes de campanya a Felanitx, entre els dies 28 i 29 d'abril. L'assemblea reuní representants de més de 40 pobles de Mallorca. Mentrestant, les persones que pujaren a Lluc visitaven l'exposició «Quatre dècades d'història de l'OCB»,

ra, en nom de les delegacions de l'entitat, Miquel Socias, en representació dels Joves de Mallorca per la Llengua, Maria Tous, com a portaveu de les Escoles Mallorquines, i Antoni Mir, president de l'OCB. A continuació, el prior de Lluc, Jaume Reinés, saludà a tots els que estimen Mallorca i la llengua catalana, a més animà els nouvinguts perquè se submergeixin en la nostra cultura per ser un més en el nostre petit país.

El testimoni del prior el recollí el menorquí Joan Francesc López

Casasnovas, que fou l'encarregat d'exposar la precarietat de l'ús del català en la societat civil balear, amb dades tan preocupants com que un 30 per cent de la població no sàpiga parlar català, més d'un 50 per cent no el sàpiga escriure i tan sols un 50 per cent el parli de manera habitual. Finalment, el president de l'OCB reclamà al Govern de Progrés el total compliment del seu programa lingüístic i cultural per esten-

dre l'ús de la llengua catalana a tots els àmbits de la vida social i garantir el coneixement de la nostra llengua i la nostra cultura a tots els nouvinguts. I convocà els mallorquins a participar en la VII Diada per la Llengua i l'Autogovern del 5 de maig, perquè institucions i societat assumeixin el català com a objectiu cabdal i qüestió de país. Mir repassà l'acord programàtic a què arribaren els sis partits que han fet possible la formació

Valldemossa

diu

Sí
Llengua.

Bunyola

diu

Sí
Llengua.

Sa Pobla

diu

Sí
Llengua.

mostra que viatjarà pels pobles de Mallorca per donar a conèixer el passat, el present i el futur de l'OCB. D'altres optaren per fer qualche compra a les diferents parades muntades a la plaça dels Pelegrins o per passejar pels voltants del Santuari i així gaudir del dia assolellat. No faltaren els qui s'interessaren pels preparatius del macroarròs brut que es cuinarà per a l'ocasió. I és que en un dia de festa amb bona música i companyia, hom s'ha d'assegurar que hi hagi bona teca. Però el migdia fou l'hora que reuní a tots els amics i socis de l'OCB a la plaça del Lladoner per participar en l'ofrena a la Flama de la Llengua que realitzaren Climent Garau, president del Grup Blanquerna, Catalina Fer-

FOTO 1. Els amics i socis de l'OCB que assistiren a la III Trobada a Lluc es dirigiren a ritme de xeremita, flabiol i tambors a realitzar l'ofrena a la Flama de la Llengua, capitanejats pel president de l'entitat, Antoni Mir, i Climent Garau, president del Grup Blanquerna.

FOTO 2. Molts dels 1.500 assistents a la III Trobada de Socis i Amics de l'OCB aprofitaren l'ocasió per visitar les diferents parades que hi havia muntades. El moviment de gent fou constant al llarg de tota la jornada.

FOTO 3. La disbauxa castellera arribà amb els aplaudiments dels 1.500 amics i socis de l'OCB que es reuniren a Lluc. La colla dels Al·lots de Llevant aixecaren un tres de sis, un quatre de set i un dos de sis, però l'apoteosi arribà amb els Castellers de Mallorca i el seu primer quatre de set amb agulla, el descarregament del qual els feu embogir d'alegria, a banda d'aquest també construïren un quatre de set, un cinc de sis i un pilar de cinc.

Llucmajor

diu

Sí
Llengua.

Llengua.

Llengua.

Llengua.

Joan F. López Casasnovas

Ús social de la llengua i perspectives

Grau de coneixement. Diuen que les illes Balears som la reserva del català. Si és pel coneixement de la llengua, sí: els nivells no són gens menyspreables. Però la conservació del català a les illes Balears seria –fent cas a **Josep M. Llompart**– fruit d'una inèrcia, no d'una convicció, i açò té un perill evident: qualsevol entrebanc que sorgís, per petit que fos,

podia trencar aquesta inèrcia. Sí, en efecte, l'evolució ha estat positiva des que ha millorat la presència ambiental del català a la vida pública, i, en especial, des que l'estudi sistemàtic del català es va introduir en l'ensenyament. Tampoc no deuen ser alienes a aquesta millora les extensions d'educació d'adults i els cursets de llengua que durant força anys estan impulsant entitats culturals de fon- des arrels populars, les quals estan subvencionades o no per administracions locals i autonòmiques. Entitats que, com l'Obra, han fet un servei al país absolutament impagable.

Situacions diferents a cada illa i globalització balear. Partíem de situacions sensiblement diferents a cada illa. Si a les **Pitiüses** el procés no s'atura, que no duu camí de fer-ho, aviat més de la meitat de la població no serà competent en català i el grau d'analfabetisme en la llengua pròpia del país minva en menor mesura. A **Mallorca** les diferències són molt marcades entre Ciutat i el seu entorn (Llucmajor,

Calvià...) respecte a la Part Forana, on els índexs de competència lingüística en català són superiors i similars als de Menorca, l'illa amb millor situació. Amb tot i amb açò, la disminució en l'ús del català oral progressa de forma preocupant també a **Menorca**, com a fenomen lligat a la homogeneïtzació del model econòmic balear, amb un pes cada vegada més fort del sector serveis. A la fi de segle, ja la **balearització** econòmica és un fet sense excepcions a tot l'arxipèlag. A la vegada, aquest afecta lògicament les zones més urbanes i densament poblades.

Les dades estadístiques dibuixen un panorama més aviat fosc per al futur. Perquè una llengua minoritzada no es recupera del seu estat de prostració si no hi ha voluntat positiva i decidida de la immensa majoria dels seus parlants, siguin de les opinions polítiques, culturals i fins i tot nacionals que siguin.

En un futur no gaire llunyà el català podria passar de ser *llengua pròpia* de les illes Balears a ser *llengua històrica* d'aquestes illes o, fins i tot, a esdevenir finalment una *llengua de substrat*, que explicaria determinades peculiaritats del *español de las Islas* per a curiositat d'estudiants de filologia.

Tenir en compte la realitat social no vol dir resignar-s'hi. La situació precària de la llengua catalana avui a les Illes no neix, amb tot i amb això, per generació espontà-

nia, sinó que és el resultat de tot un conjunt de decisions adoptades per règims polítics hostils. Cal no oblidar la perspectiva històrica, perquè si política ha estat la persecució i polítics han estat els mòbils de la repressió, les mesures polítiques hauran de ser necessàries, imprescindibles. ...Imprescindibles, i tanmateix insuficients, si al costat de mesures legals no s'hi veu un poble que empeny la recuperació del seu patrimoni lingüístic. «Qui, si no tots, i cadascú per torna, / podem crear des d'aquests límits d'ara / l'àmbit de llum on tots els vents s'exaltin, / l'espai de vent on tota veu ressoni? / Públicament ens compromet la vida...» —diu el poeta **Miquel Martí i Pol**, volent significar que tots estam cridats a la tasca cívica de bastir la nació.

«La defensa de la llengua està per damunt de la política» —afirmava un director general de Cultura l'any 1995. No em semblà afortunada aquella afirmació, venint d'un polític. Més tost, pens en allò que escrigué **Josep Vicenç Foix**, que tota llengua reclama una política. El repte actual precisament és de poder comptar amb una política, no entesa, però, exclusivament en un sentit institucional, sinó també en un sentit ampli, mobilitzador, que hagi comprès que la mateixa política lingüística institucional tindrà èxit en la mesura que tindrà més i més suport social.

Quinze anys després d'entrar

en vigor la Llei de normalització lingüística de les Illes Balears, si més no alguns dels nostres governants saben perfectament que *la força del nostre país radica especialment en la formació sòlida de la nostra gent i que aquesta política lingüística, clara i decidida, requereix una organització institucional transversal* que afecti tota l'administració i tots els sectors socials...

I, tanmateix, les tàctiques de sensibilització i les mesures de suport i promoció i dinamització que la Llei 3/1986 *impulsa* són febles canyes per resistir els míssils de la globalització que llancen els poderosos. Més val saber-ho i dir-ho.

L'evidència que l'ús social retrocedeix a zones ben concretes, urbanes i populosos (Palma, Calvià, Eivissa, Maó...) ens hauria de tenir inquiets, si no alarmats. Cal fer més.

La llengua catalana ha fet camí en importants àmbits de la nostra vida social —l'ensenyament, l'Administració pública, les indústries culturals...—, però ni tan sols en el millor dels casos podem alenar satisfets sobre el seu futur. És insegur i reclama el compromís de molta gent. És la desafecció creixent entre la joventut; és l'anomenat procés de llatinització que avança. També l'impacte del fenomen migratori per a la salut del català pot ser devastador. Tanmateix, és cert que els nostres problemes amb la normalització lingüística no

s'expliquen fonamentalment per les elevades taxes migratòries, sinó sobretot per la incapacitat que tenen les nostres institucions d'autogovern per intervenir eficaçment tant en matèria d'immigració com en tants altres camps de la nostra vida col·lectiva.

La inserció social i ciutadana dels nouvinguts. Per cert, que els immigrants s'integrin, que parlin o no català, dependrà en gran mesura de l'ambient social que trobaran, de la necessitat que en tindran. No seran els nous immigrants els qui faran bascular el plat de la balança cap a un costat o cap a l'altre, sinó la mateixa actitud dels catalanoparlants, de les nostres institucions cíviques i polítiques, del nostre govern.

Primer són els drets (civils, socials, polítics). Abans de demanar adhesions a essencialismes que ningú no sap prou bé com definir, cal fer dels immigrants, residents, ciutadans, perquè només des de la llibertat i la plenitud i la igualtat de drets és possible construir el futur d'un país en què els seus ciutadans se sentin actors de la història i maldin per conservar un patrimoni cultural fruit de la capacitat de diàleg i d'autogovern.

Qualcú [Guillem Simó Roca] ho ha dit: «És el moment de cercar punts de coincidència entre aquells que estan més pròxims, perquè vivim en estat d'emergència: fins i tot el signe identificador més clar –la llengua– és en

perill crític a les àrees més poblades de l'arxipèlag. Si el vaixell corre el risc d'enfonçar-se, sembla que la preocupació no hauria de ser interrogar-se sobre el propi ésser, sinó salvar-nos del naufragi. Que l'acció vagi, per una vegada, una passa més endavant que els dubtes.»

Territori i cultura, baldament els sàpiga greu a molts cosmopolites de pa amb fonteta, són l'antídot als efectes perniciosos de la globalització. Aquest poble nostre, farà mai el pas de deixar de ser província per passar a ser més lliure?

S'ha de poder intervenir.

Cal o no cal fer intervencionisme cultural? Hi ha algú que pensi sincerament que les llengües es defensen totes soles? Defensar la llengua no és tenir una visió nacionalista esquifida, sinó, al contrari, és fer allò que fan les nacions poderoses sense demanar permís a ningú. Com ha publicat ben recentment **Josep-Maria Terricabres** (*Raons i tòpics*, 2001), «Les llengües són el resultat de processos llargs i complicats en les relacions culturals i polítiques de la humanitat. Si en cada llengua hi ha bona part de la vida d'un poble, darrere de cada llengua hi ha tot el poder de les nacions que la parlen i, per tant, hi ha poder sociològic, econòmic, polític i cultural. Les pràctiques proteccionistes –algunes hiperproteccionistes– dels estats a favor de la llengua pròpia haurien de ser un argument suficient per als més despistats en

aquest punt.» No és precisament darwinisme lingüístic o liberalisme allò que fa França en defensa de la *francofonia*; o el que fa Espanya amb el castellà i la *hispanidad*. I nosaltres no hem de fer per al català tant com puguem? És una evidència: les lleis espanyoles no protegeixen amb igual vigor el català i el castellà.

És just exigir que a les illes Balears hi pugui viure tot-hom amb benestar, sense exclusions de cap tipus. I per això també és just reivindicar que, tal com ara aquí es pot viure només parlant castellà, també hi puguem viure les 24 hores del dia només parlant català. La convivència lingüística no es pot construir sobre la desigualtat i la injustícia. Els ciutadans balears hem de poder ser ciutadans normals en el nostre propi país, parlant la llengua que ens és pròpia.

La llengua és cosa dels joves. Doncs, sí, cada vegada hi ha més al·lots que saben llegir i escriure en català, però al pati de l'escola o institut, al carrer, a ca seua, als jocs, a la vida (i segurament sense mitjançar-hi cap deliberació conscient) decideixen que el castellà és l'opció idiomàtica.

Caldria prestar màxima atenció al fenomen següent: es tracta de la primera generació de joves nats al nostre país, però ja no catalanoparlants. Cada vegada hi ha als nostres centres docents un nombre més gran d'alumnes que no s'expressen en català. Són al·lots i al·lotes que

ja tenen competència escrita: comprenen i s'expressen en català escrit quan se'ls demana, però, en canvi, mostren grans dificultats d'expressió (i alguns de comprensió) oral. Per açò, eviten de manera espontània l'ús de la nostra llengua. I han anat o van a escola en català, i pensen continuar vivint al país. Són d'aquí. Però se'n fumen de la llengua pròpia del seu país, perquè la seva llengua pròpia individual, familiar, és el castellà. Més enllà del discurs modernitzat del nacionalisme espanyol i de les modes, el cas és que per a ells el català és socialment innecessari. I no són immigrants.

És *normal*, doncs, avui la situació del català a les illes Balears? Ho és si entenem per normal que, ara com ara, un 30% de la població no sàpiga parlar català, que no més d'un 50% el parli de forma habitual i que més d'un 50% no el sàpiga escriure. O que prop d'un terç dels qui el saben parlar encara no el sàpiguin escriure.

I, tanmateix, si el català ja fos en situació de normalitat, llavors què en diríem, de la situació del castellà? Diríem que viu en situació d'altíssima anormalitat, ja que aquesta llengua al nostre país s'atraca al 100% en totes les habilitats. Català i castellà viuen en un estat de fort desequilibri i és comprensible que, per a aquells qui creuen que el català és un element accessori, prescindible en la nostra vida social, la normalització és un procés

acabat (n'hi haurà que, fins i tot, considerin que s'ha anat massa enfora). Però per a aquells qui creim que cal tornar al català el valor d'element vertebrador de la nostra comunitat i d'eina natural d'integració social, com per temps era —fins i tot en el marc del plurilingüisme creixent de la societat moderna—, els dèficits que arrossega el català són immensos. O sigui que hi ha molta feina per fer i el camí cap a la normalitat plena s'intueix molt llarg i incert.

Tindrà raó **Carme Junyent** i el català estarà entre aquest 90% de llengües existents que desapareixeran al segle XXI? La lingüista afirma que el català està entre el centenar de llengües del món que en unes tres generacions poden deixar de parlar-se. Un cop una llengua ha entrat en l'estadi de decadència, la primera fase mostra que la majoria de parlants d'aquesta llengua és la gent gran o la població de més 50 anys. És la fase més llarga i el català ja hi està cremant la darrera cera. La segona fase de decadència és més ràpida. La tercera és la mort. Avis i néts s'han deixat d'entendre.

[A les ciutats d'Alacant, València, Calvià i a tota la Catalunya Nord el català és residual si no és que ha desaparegut. A Palma, Eivissa, Maó, etc., hi està en franc retrocés, que és general a major o menor grau arreu dels Països Catalans. Junyent ens alerta que no hi ha hagut cap Estat, tret d'Israel,

que hagi salvat el seu idioma quan entren en aquest procés i «molt menys quan a les comunitats es dona el bilingüisme. »]

Trenta anys després que el gran poeta Salvador Espriu n'escrigués els versos, en què queda aquella afirmació d'eticitat imperativa: «*Sí, compren-la i fes-la teva, també, / des de les oliveres, / l'alta i senzilla veritat de la presa veu del vent: / Diverses són les parles i diversos els homes, / i convindran molts noms a un sol amor*», i l'han compresa ni se l'han feta seva des de les oliveres, i de l'amor..., més val deixar-ho córrer: és ben cert que dos no s'estimen si un no ho vol. Que per molt que et diguin que t'estimen, no t'estima gens aquell qui et vol sotmès i que et maltracta.

O sí! Per ventura els discursos institucionals i d'alta cultura es continuaran fent en català potser per uns quants segles com a parafernàlia històrica...

Què ens queda, doncs, si no la resistència?

Diguem-ho prou fort, per acabar; és una cosa que va més enllà de totes les consideracions que hem fet, perquè de fet les travessa totes: la defensa de la llengua, de la llengua de cada país, és un acte de profunda responsabilitat democràtica. Un any més l'Obra ens hi convoca. Hem d'anar-hi, hem de ser més, no podem defallir. Avui no hi pot haver democràcia sense respecte nacional. La paraula d'un poble és la seua dignitat.

d'aquest Govern de Progrés en què es comprometen i diu literalment «a la normalització lingüística en el marc del que preveu la Llei desenvolupada en tota la seva extensió, garantirà el seu ús social i la seva sòlida pervivència». No obstant això, el president de l'OCB remarca que «la realitat encara és una altra i som a anys llum d'aquest desplegament», i reclamà «on és el pla de xoc governamental que ho faci possible?»

El programa del Pacte de Progrés també diu que «la llengua catalana, que és la pròpia de les Illes Balears tal com estableix l'Estatut d'Autonomia, representa aquell element que ens identifica com a poble i vertebra culturalment, per això serà objecte d'especial protecció i normalització en tots els àmbits de la vida política, social, econòmica i cultural del país». Mir demanà a l'Executiu «on és aquesta protecció especial?»

I el darrer punt de l'acord programàtic lingüístic i cultural es refereix que «la normalització lingüística es farà respectant els drets de tots aquells col·lectius que integren la nostra societat i

Inca

Sí a la Llengua.

Sineu

Sí a la Llengua.

Palma

Sí a la Llengua.

que tenen com a pròpies altres llengües (especialment la castellana), i es possibilitarà a totes aquestes persones el coneixement de la llengua i cultura pròpies de les Balears per tal de facilitar-ne la integració i la cohesió social al país». El president de l'entitat

tornà a demanar al Govern de Progrés «on són els instruments que ho possibilitaran realment?»

Per això, Mir subratllà una vegada més la importància i la necessitat de participar en la VII Diaada per la Llengua i l'Autogovern del 5 maig, a Ses Voltes de Palma, «per empènyer amb força i fer pinya i complir el programa».

Amb el cant de l'himne nacional de Mallorca, *La Balanguera*, i la fotografia dels representats dels pobles i de les entitats mallorquines clamant un «Sí a la llengua», finalitzà l'ofrena a la Flama de la Llengua. A partir d'aquest moment la festa esclatà. Les actuacions castelleres es fongueren amb els acords i les passes dels boleros, mentre que els més petits no s'aturaven de jugar amb l'animació que s'hi preparà.

La disbatxa castellera arrabassà els aplaudiments dels 1.500

Montuïri

diu **Sí** a la Llengua.

Sencelles

diu **Sí** a la Llengua.

draitx

diu **Sí** a la Llengua.

ostitx

diu **Sí** a la Llengua.

. Maria

diu **Sí** a la Llengua.

Sineu

diu **Sí** a la Llengua.

FOTO 4. L'acolliment canvià la seva fesomia de camp de joc dels més joves a gran menjador per als centenars de comensals que no volgueren perdre's el saborós arròs brut, ni el vi negre, ni la fruita.

FOTO 5. El moment més emotiu de la jornada fou l'homenatge que l'OCB reté a Miquel Fullana (1905-2000), soci fundador i autor del logotip de l'OCB, amb l'entrega d'un plat commemoratiu a la seva vídua, Margalida Colom Castell, acte que es tancà amb un gran aplaudiment dels assistents. Lliuraren el plat el seu nét Frederic Melis i Maria Tous, membre de la Junta Directiva, ambdós a l'esquerra de la imatge.

FOTO 6. Maria Magdalena Colom Marroig, la sòcia més jove de l'OCB, ja que és membre de l'entitat des del dia del seu naixement. Maria Magdalena representa la tercera generació de socis de l'OCB.

Fornalutx

Sí a la Llengua.

Sí a la Llengua.

Sí a la Llengua.

amics i socis de l'OCB que es reuniren a Lluç. La colla dels Al·lots de Llevant aixecaren un tres de sis, un quatre de set i un dos de sis, però l'apoteosi arribà amb els Castellers de Mallorca i el seu primer quatre de set amb agulla, el descarregament del qual els féu embogir d'alegria, també construíren un quatre de set, un cinc de sis i un pilar de cinc.

Els castells humans donaren pas als boleros del grup Caliu, que

marcà el ritme dels grans cercles de balladors i balladores espontànies que no perderen l'ocasió de

bellugar els seus cossos amb aquestes peces musicals mediterrànies. Mentrestant, el grup d'animació infantil Cucorba feia les delícies dels infants a l'Acolliment, amb rotllons i trens humans, jocs, ballant i cantant cançons.

Amb tanta agitació i emocions entrà la gana i l'Acolliment a les 15.30 hores canvià la seva fesomia de camp de joc dels més joves a gran menjador per als prop de mil comensals que no volgueren perdre's el saborós arròs brut, ni el vi negre, ni la fruita. A l'hora de les postres i el rom, els glosadors de Menorca, de Formentera, de Catalunya i del País Valencià metrallaren el públic amb les seves rimes coents, mentre que les dolces cançons d'Arpellsots Havaneres Band ajudaren a fer la digestió, que donà pas al moment

més emotiu d'aquesta festa per la llengua catalana: l'homenatge que l'entitat reté a Miquel Fullana (1905-2000), soci fundador, autor del *Diccionari de l'Art i dels Oficis de la Construcció* i del logotip de l'OCB, amb l'entrega d'un plat commemoratiu a la seva vídua, Margalida Colom Castell, acte que es tancà amb una gran aclaudiment dels assistents.

Una cop mes, l'OCB aconseguí ajuntar una multitud de persones per cridar, reclamar i exigir un «Sí a la llengua». La pròxima cita és dissabte 5 de maig, a Ses Voltes de Palma, en la VII Diada per la Llengua i l'Autogovern, perquè la mobilització social continua sent necessària per donar l'impuls que la llengua catalana necessita per perviure.

FOTO 7. Menuts i grans, pares i fills participaren en el «Sí a la llengua» que clamaren els 1.500 amics i socis de l'OCB a Lluç. Una gran festa i una enorme expressió de la força popular en la reivindicació dels nostres drets com a país.

FOTO 8. Els grans castells humans donaren pas als boleros del grup Caliu, que marcà el ritme dels grans cercles de balladors i balladores espontànies, que no perderen l'oportunitat de bellugar els seus cossos amb aquestes típiques peces musicals mediterrànies.

FOTO 9. Jaume Reyes, prior de Lluç: "És per a nosaltres una crida a somniar una Mallorca nova, on tothom hi té cabuda, amb la sola condició de respectar la llengua i la cultura que Lluç simbolitza, empara i difon".

Maria Barceló, presidenta de la Societat Arqueològica Lul·liana, entitat que té més de cent anys d'història i que ha estat guardonada amb la Medalla d'Or de la Comunitat Autònoma, considera que és molt important la conscienciació per conservar el patrimoni cultural. La societat fa una labor d'investigació d'aquest patrimoni i aquesta és l'aportació per conservar-lo i preservar-lo.

Maria Barceló considera que la Seu i altres monuments estan salvats i el que corre perill és el patrimoni menor, que tal vegada no té un valor artístic considerable, però sí antropològic i cultural.

—L'Arqueològica ja té una existència de més de cent anys, una llarga trajectòria, com valorau aquesta activitat continuada?

—Enguany, l'entitat compleix cent vint anys d'existència. La idea de fer la societat va començar devers el 1880 i el gener de 1881 es va constituir. Som la societat cultural vigent més antiga de Mallorca, perquè no s'ha interromput mai l'activitat malgrat que hi hagi hagut moments difícils com la Guerra Civil, la postguerra, etc. Sempre hi ha hagut persones que, tot i les dificultats, han mantingut viva l'entitat en èpoques certament molt difícils i crec que s'ha d'agrair a totes aquestes persones el seu esforç al llarg de tants d'anys i en uns temps gens fàcils.

—Com neix la societat?

—Va néixer impulsada per l'esperit d'aquells homes de la Renaixença, no directament de la Renaixença que ja havia passat, però sí fruit d'aquell esperit. Tota la família Aguiló estava a prop d'aquesta idea literària i de conservació del patrimoni i qui li donà directament l'em-

penta va ser Estanislau de Kofcsa Aguiló, emparentat amb Tomàs i Marià Aguiló, fins a tal punt que Estanislau Aguiló va deixar en herència a la Societat la casa d'aquesta família a Montisíon, 9, i aquesta n'és la seu actual. A partir d'aquests inicis, es comencen a arreplegar peces d'art i objectes artístics dispersos pertot arreu. Encara hi havia els efectes negatius de la desamortització i moltes obres d'art que provenien de convents desamortitzats estaven disperses i la Societat va fer un esforç per ajuntar aquest material. L'entitat és la conseqüència d'un temps encara dominat per la idea de la Renaixença i aquestes persones feien una aportació a la cultura de Mallorca amb aquesta i altres iniciatives de l'època.

—Quants de socis té l'entitat?

—La Societat deu tenir a prop de sis-cents socis que paguen una quota. No obstant això, no vol dir que tots els socis facin una vida activa en l'entitat. En realitat són pocs els qui participen activament de la vida de la Societat, però això passa a totes les organitzacions.

—Com ha evolucionat?

—El canvi gros ha arribat aquests

«El butlletí de la societat és dels més antics de l'Estat espanyol»

darrers vint anys i un dels motius del canvi va ser la creació de la Universitat i la incorporació de gent jove a la investigació i a la docència. Avui en dia, la majoria de socis són universitaris. No està bé parlar d'una mateixa, però també demostra una evolució el fet que s'incorporàs un dona a la Junta de Govern o que ara hi hagi una presidenta. També és un símbol, una imatge de canvi.

—Què destacaria d'aquesta entitat?

—Si hagués de destacar-ne una sèrie de facetes assenyalaria, en primer lloc, el butlletí. El Butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana, amb aquestes sigles tan repetides i tan citades de BSAL, ja que no hi ha cap investigador en matèria d'art, d'història o d'arqueologia que

abans estava vetadíssima com és la història contemporània, avui en dia no fa por parlar de la Guerra Civil o de la República, ni de la postguerra, perquè ja és història, però fins fa pocs anys això es mirava amb molt de recel. D'altra banda, la majoria d'articles dins el butlletí estan redactats en llengua catalana. El butlletí és una autèntica joia i a part d'això arriba a moltes de bandes per intercanvi. Feim uns dos-cents cinquanta inter-

canvis amb universitats, centres d'estudis semblants a l'Arqueològica, que van des del Canadà, com per exemple la Universitat de Toronto, fins a Rússia, passant per molts altres llocs. Qui publica en el butlletí sap que té garantida una difusió. La societat també forma part de la Confederación Española de Centros de Estudios Locales, que en aquests moments aglutina cinquanta-quatre centres de tot l'Estat espanyol, amb els quals tam-

bé intercanviem la revista. És la revista més antiga de tot l'Estat espanyol d'aquestes característiques, darrere el butlletí de la Reial Acadèmia de la Història. També, quan hi ha disponibilitat econòmica per poder fer-ho, s'hi publica alguna monografia, ara ja n'hem fet deu, la darrera ha estat el cançoner d'Aguiló, a partir d'uns manuscrits que es conserven a la biblioteca de l'Arqueològica, i que eren molt sol·licitats per filòlegs. Ara tenim en marxa la història de la nostra casa.

—La societat també ha estat vinculada a iniciatives culturals de primer ordre.

—S'ha de dir que el Museu de Mallorca va néixer com una idea de l'Arqueològica que va tardar molts d'anys a materialitzar-se. El Museu ara és de titularitat estatal i la gestió correspon a la Comunitat Autònoma i hauria estat impossible comptar amb el museu si no hagués estat per la idea i l'impuls que varen tenir persones vinculades a la Societat i la Societat mateixa. Ara fa quaranta anys es va crear el museu i una bona part de les seves col·leccions són propietat de l'Arqueològica, cedides en dipòsit. Com a patrimoni important la Societat té una excel·lent biblioteca antiga. Moltes de les coses que surten avui en dia no hi són, però l'hemeroteca té un valor històric inqüestionable. Hi ha una hemeroteca important de diaris antics i pergamins i revistes com a conseqüència de l'intercanvi que esmentava abans. Quan es va fundar la Societat la idea era preservar el patrimoni cultural, es varen comprar moltes peces, taules, pintures, és a dir, aquesta preocupació és en els inicis fundacionals de l'entitat. El que passa és que avui en dia, per exemple, no es fan excavacions, perquè hi ha altres institucions que es dediquen a això i assumeixen aquesta i altres tasques.

—Feis actuacions de protecció del patrimoni cultural?

—Sempre ha preocupat el tema del

«S'han incorporat molts d'investigadors joves a la Societat»

vulgui començar un treball d'investigació sense acudir, com a fase prèvia, a veure què se n'ha dit en el butlletí de l'arqueològica. El butlletí va començar a editar-se l'any 1885. També hi ha hagut novetats. En principi es repartia en fascicles mensuals fins a arribar al d'ara, que supera les cinc-centes pàgines. Hi ha autors que fa molts d'anys que hi publiquen i també n'hi ha de novells. En els darrers temps s'ha incorporat una disciplina que

canvis amb universitats, centres d'estudis semblants a l'Arqueològica, que van des del Canadà, com per exemple la Universitat de Toronto, fins a Rússia, passant per molts altres llocs. Qui publica en el butlletí sap que té garantida una difusió. La societat també forma part de la Confederación Española de Centros de Estudios Locales, que en aquests moments aglutina cinquanta-quatre centres de tot l'Estat espanyol, amb els quals tam-

patrimoni cultural. És un dels objectius de sempre, però tal vegada en aquests darrers anys s'ha incidit sobre aquest tema de manera més pública i més oberta. Perquè, en una renovació d'estatuts de fa deu o quinze anys es va incloure un apartat que obliga a haver de convocar cada dos anys un congrés en defensa del patrimoni. N'hem convocat sis. Estam molt contents de la resposta de la gent. El que importa és la decisió política de posar en marxa acords que s'han pres d'una forma científica per mitjà d'un congrés. Pel que fa al patrimoni cultural, a vegades t'endus algun ensurt quan llegeixes el diari. En aquests congressos hem tractat temes molt diversos com, per exemple, el marc jurídic del patrimoni, temes de caràcter documental i gràfic, artístic i arqueològic. Darrerament, hem tractat temes com el català, patrimoni de Mallorca, també farem un altre congrés sobre el patrimoni tudat, és a dir, fet malbé des de la desamortització fins avui dia, el penúltim el dedicarem al patrimoni menor, això és, pous públics, heràldica, que no tenen consideració de monument, pot ser que no tinguin un valor artístic, però sí que tenen històric. El darrer tema que hem tractat va estar dedicat al patrimoni marítim, en un sentit molt ampli, perquè varem estudiar aspectes com la toponímia, embarcacions, talaies, torres, embarcacions, arqueologia submarina, també hi va haver una conferència sobre ictionímia (els noms dels peixos), etc. Ara se'n publicaran les actes. En aquests moments s'arregla el material i es tenen tres mesos per fer arribar les ponències. El camp del patrimoni menor és important i en moltes ocasi-

ons en part ha desaparegut, perquè no hi havia una consciència de la seva gran importància. Em preocupa això, perquè a vegades no s'és conscient de la importància d'aquestes coses i la tenen des de molts de punts de vista, històric, cultural, antropològic, etc. La gent sembla a vegades oblidar-se d'aquests aspectes culturals que són molt importants i que formen part de la nostra realitat.

—Es duen a terme campanyes de conscienciació sobre temes culturals?

—La Societat mai no ha tingut una participació directa en l'organització de campanyes o a l'hora de fer una protesta pública per cridar l'atenció sobre un determinat tema de protecció cultural o de política cultural. La seva aportació en aquests temes ha estat sempre mitjançant congressos i els estudis. Sí que solem adreçar-nos a les autoritats pertinents si detectam un problema de protecció del patrimoni, però es fa en forma de carta als responsables i no té una repercussió pública. Crec que la nostra missió és fer aquesta aportació de tipus científic i no cridar l'atenció de l'opinió pública sobre un determinat tema polèmic i sortir en els mitjans de comunicació amb relativa freqüència. Aquesta trajectòria de fer les coses discretament i amb una aportació científica ha estat fins ara una de les característiques de la Societat.

—Què pensau de fer un museu marítim?

—Si es fa seriosament, hi estam d'acord. Una opinió personal meva és que tenint en compte la realitat d'aquí, una illa mediterrània, és clar

«Estaria bé fer un museu marítim»

que hi ha una gran quantitat de patrimoni marítim i que és lògic que hi hagi un museu marítim. Un museu no és només un edifici, s'han de fer més coses. Un museu així com pertoca estaria molt bé. El passa és que hi ha d'haver un bon projecte i un plantejament realment museístic, si es fa un altre tipus de projecte, de caire més comercial, no crec que sigui el més adequat.

—Sembla que moltes coses que hi havia al Consolat de Mar s'han perdut.

—Sembla que sí, que s'han perdut algunes peces. Hi ha també un problema de dispersió. Un museu marítim té sentit per si mateix, és com si diguéssim que a Astúries té sentit un museu de la mineria. Hi ha de ser. Aquí un museu marítim té una raó de ser.

—Què us sembla la política de protecció de patrimoni que du a terme el Govern?

—No he actuat mai a nivell polític,

**erco
leta**
Gianni Rodari

**Infants de 0 a 4 anys
Ensenyament en català
Pedagogia activa
Grups reduïts
Servei de cuina**

ARQUITECE BENNÀSSAR, 46
07004 PALMA - Tel. 971 29 90 86

**erco
leta**
Gianni Rodari

però darrerament em sembla que en aquest tema hi ha més sensibilitat que no hi havia abans, però alerta, perquè encara manquen moltes de passes per fer quant a patrimoni cultural i no es poden deixar de banda, s'ha de continu-

sensibilitat envers la casa, perquè moltes persones hi han treballat al llarg de molt de temps. Han donat aquestes distincions a societats molt consolidades. L'Ateneu de Maó té noranta-sis anys d'existència i l'Institut d'Estudis Eivissencs

té cinquanta anys, i aquestes distincions suposen una voluntat d'entendre i de valorar la cultura que cap govern pre-

cedent havia tingut i crec que això s'ha de dir sincerament. Almenys trob que hi ha una altra sensibilitat i una política cultural que puc en, un tant per cent molt elevat de coses, assumir i no sé si està bé que ho digui o no, però així ho crec i així o dic.

-Realment, hi ha entitats privades que han fet i fan una feina extraordinària.

-La Societat Arqueològica Lul·liana s'ha mantingut per l'esforç de molts i aquesta Medalla d'Or és el

reconeixement a cent vint anys de feina silenciosa, callada, amb penúries. Ara també feim molta feina, jo estic contenta, perquè no he cercat això, però el destí m'hi ha duit i faig feina. Ara començam el cicle de visites i és una feina d'explicar, de guiar, s'ha de preparar, etc. És a dir, es fa feina i no se'n treu un profit econòmic, però pens que n'hi ha hagut molts abans de nosaltres que han fet el mateix. També pens que darrere n'haurien de venir molts més. També feim presentacions de llibres, algun cicle de conferències, activitats culturals, cicles. Col·laboram amb tot el que ens demanen, per exemple, a fer informes sobre algun tema, etc. Però, bàsicament, tot el pes recau sobre el butlletí. El butlletí és el portaveu de moltes de les investigacions actuals que es fan aquí a Mallorca. A més, té una periodicitat fixa, el mes de febrer de cada any surt i trob que aquest és un mèrit del qual podem estar orgullosos, perquè no és fàcil aquesta continuïtat tan sostinguda en el temps.

«El patrimoni no només és una col·lecció de pintura gòtica»

ar fent aquesta labor de protecció i millorar aquests aspectes de forma contínua.

-Per exemple, quina és la seva preocupació sobre aquest tema?

-Em preocupa aquest patrimoni que passa desapercebut. Molins, síquies, piques. S'han carregat la síquia Reial, no en queda quasi res. Per construir Pryca se'n varen carregar un tros. El patrimoni no només és una gran col·lecció de pintura gòtica. A mi no em preocupa la Seu o l'Almudaina, sinó que em preocupa aquest patrimoni més desconegut. Sembla que ningú no fa res per conservar-lo, encara que crec que hi ha una major sensibilitat. La veritat és que l'entitat que jo ara presideix sempre ha tingut una resposta política positiva a les iniciatives del Consell Insular i el Govern, és a dir, hi ha una major sensibilitat. A mi m'alegra que aquest Govern m'hagi concedit aquesta distinció com a membre de la Societat Arqueològica Lul·liana, que hagi tingut aquesta

971 475 754

Carrer del
Baix riera, 1-a
07008 palma

Arts
Xisco
Gràfiques

Ses Piules

Estudi
de
Perruqueria

Carrer de Navarra, núm. 3, 1r - 07003 - Palma - Tel. 971 71 80 37

Pianos Can Garcias®

Pere Josep Garcias

Pianer

PETROF

Marià Mayol

«El Museu d'Art Contemporani corre el risc, si no es fa molt bé, de ser només un museu local»

ANTONI OLIVER

Marià Mayol, pintor, premi Ciutat de Palma de pintura, actualment treballa en una sèrie sobre Palma. Persona interessada en el món cultural, lidera l'Associació d'Artistes Visuals de les Illes Balears.

També ha donat suport a la moguda contra la política cultural de l'Ajuntament de Palma, que va culminar amb el sopar de l'Arruixada el dia de Sant Sebastià d'enguany. Mayol també s'ha mostrat crític amb el projecte del Museu d'Art Contemporani i creu que no s'ha de fer una cosa provinciana, sinó que els responsables s'han de fixar en els millors models.

—Quina és la darrera línia de treball que heu emprès?

—El darrer que he fet ha estat treballar el tema de la ciutat de Palma. Faig feina amb el plànol de la

ciutat. Ara estic amb això i segurament les pròximes exposicions que faci estaran en la línia d'estudiar un poc la història de la ciutat, els símbols, l'esquema dels plànols i el traçat dels carrers. He de desenvolupar més aquesta idea. La pròxima temporada tenc planejades dues exposicions, una a Saragossa o Barcelona i una altra a Suècia. Segurament participaré en alguna fira internacional.

—Parlant de Palma, com veis la moguda cultural, per què participau en aquestes accions?

—La moguda cultural a Palma està dins la normalitat de sempre. En-

Societat

cara que aquesta temporada s'ha vist un poc alterada. Tot es va iniciar amb la protesta contra l'exposició Lladró al Solleric, que va ser l'espurna que va engegar la mobilització. La veritat és que hi ha hagut una protesta popular. No és normal concentrar tres-centes persones davant el Solleric protestant. Després, la queixa va tenir una continuació lògica amb l'Arruixada. Em va sorprendre la resposta tan massiva, perquè hi havia tot tipus de gent. No sé si s'intenta allargar la vida de l'Arruixada. Es demanava la dimissió de Lluís Socías, director del Solleric—que per cert ha dimitit—, però aquest no era l'objectiu, no es volia tan sols demanar un cap de turc, sinó fer una política cultural millor, més adequada i sobretot més responsable. Una política cultural correcta s'aconsegueix si es posa gent preparada i formada al capdavant de la gestió i que vulgui promocionar la política cultural que es mereix aquesta ciutat i els seus artistes, i impulsar la projecció internacional de Palma.

—Tal vegada sigui una conseqüència lògica d'aquest ajuntament que hi ha ara.

—La política de dretes mai no s'ha caracteritzat per donar una importància als aspectes culturals i socials, no fa falta teoritzar sobre això, perquè és un fet. Una política d'esquerres dóna més importància a aquests temes.

—Sou un dels líders de l'Associació d'Artistes Visuals de les Illes Balears que s'ha pronunciat sobre una sèrie de fets.

—L'Associació es va pronunciar bas-

tant quant a aquest tema de l'Arruixada. Respecte al tema de la construcció del Museu d'Art Contemporani, el museu Serra, l'associació va ser l'única entitat que durant anys s'hi va pronunciar de forma crítica. La problemàtica s'ha despertat amb la presentació a Arco, però el projecte es va aprovar el febrer del 97. Un parell de membres de l'associació vàrem ser presents en el ple de l'Ajuntament. L'Associació no s'ha manifestat en contra del museu, això vull que quedi clar, perquè no hi està en contra, sinó que vàrem voler manifestar la nostra inquietud respecte al projecte museístic, concretament apostàvem per la creació d'un òrgan consultiu per dirigir-lo, també demanàvem qui s'encarregaria del projecte. No hem de ser provincians i ens hem de fixar en els millors exemples. En aquell ple es va dir que aquest museu formaria part d'una xarxa amb el Sofia, Gugenheim, IVAM, però si això no es prepara molt bé no deixarà de ser un museu de caràcter local. Estam a l'expectativa. Pere Serra té una col·lecció important,

tal vegada sobrevalorada, és un punt important de partida, però no li dóna dret a tenir un monopoli.

Els creadors de la cultura no solen tenir opció a fer política cultural, no són els gestors de la cultura, crec que és possible implicar els artistes en els projectes culturals i el museu és una oportunitat per fer-ho. Si hi ha determinades entitats culturals, una conselleria, una regidoria de cultura, unes galeries o editorials, és perquè hi ha els artistes, que són, en general, menyspreats.

—Quin paper té l'Associació d'Artistes?

—Crec que es consolida com un element més del món cultural de les Illes i és un element a tenir en compte. S'amplia a Menorca i Eivissa i forma part d'una organització d'àmbit estatal. És evident que l'associació s'està consolidant.

—Hi ha exemples que indiquin que les coses es fan d'una altra manera?

Roldan

Cream espais per conivire

Eusebi Estada, 66 - 68 - 07004 Palma

Tlf.: 971 763 666 - Fax: 971 763 667

Internet: <http://www.roldan.es>

E-mail: roldanib@roldan.es

CULTE AL COS

- Disseny
- Ergonomia
- Durabilitat

Orill i Calmarí - Tel. 971 250 922

—Trob que sí, com per exemple la construcció del conservatori de música es va fer aviat i bé. Era una altra assignatura pendent i es va fer. Ara, el museu encara no s'ha fet i s'ha discutit molt, però no s'ha posat en marxa.

«La política del Govern actual ha demostrat una major sensibilitat cultural»

—Ara sembla que està a la recta final.

—Sembla que té problemes urbanístics. Però jo crec que abans de tot, abans de fer l'estructura física, el museu ha d'estar estructurat anímicament, ha de tenir una ànima i s'ha de comptar amb un conjunt de persones, hi ha d'haver una diversitat d'idees i d'opinions i ha de ser un museu amb el qual tothom es pugui identificar i no un museu privat fet per l'Ajuntament.

—Com veis altres aspectes de la política cultural?

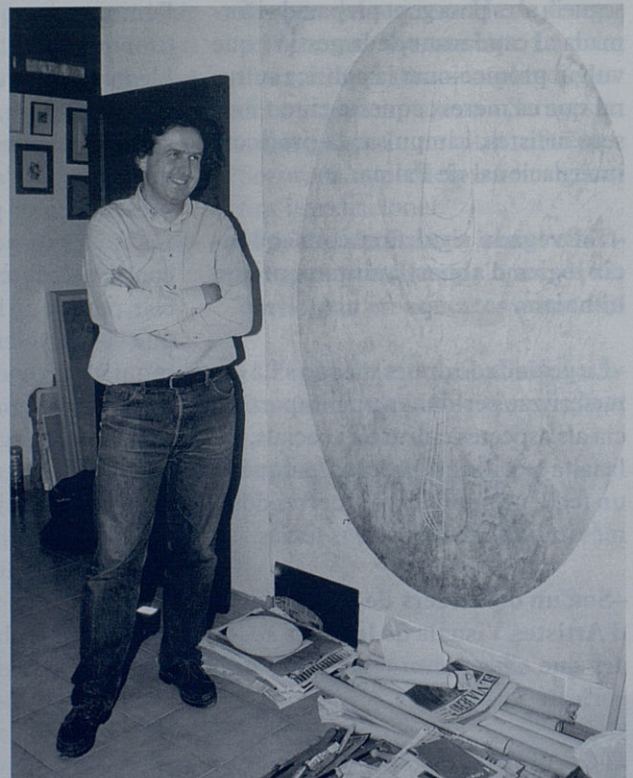
—Ha millorat molt amb el canvi polític. Si hom no és cec, s'hi pot veure clarament una evolució positiva. S'han fomentat molt més les exposicions, el teatre i la cultura en general. Una política de dretes dóna importància a altres coses, no vull diferenciar cap partit dels que governen, però hi ha una major sensibilitat cap al fet cultural. Hi ha encara alguns temes pendents, com el famós u per cent cultural

que de tant en tant surt a la premsa. Perquè un u per cent del presupost de les obres públiques s'ha de dedicar al foment de les arts, la rehabilitació de patrimoni, la qual cosa no s'aplica. Aquest govern intenta reconduir aquest tema, encara que és una assignatura pendent des de fa molts d'anys. La Llotja s'hauria de restaurar amb aquest u per cent, però aquest tema encara està aturat.

—No sou massa optimista?

—No ho crec, la política cultural trob que ha millorat i s'ha de dir

que les Balears han estat sempre una terra amb inquietud cultural, hi ha un brou de cultiu per a artistes, pintors, escriptors. El problema és reconduir i dirigir aquestes possibilitats. Els artistes han de poder sortir fora, és molt important la promoció exterior dels artistes d'aquí i crec que aquesta qüestió ha millorat bastant. S'han vist coses a Barcelona i a Madrid, hi ha hagut les exposicions a Cuba i la presentació a Nova York. Naturalment, es poden criticar, però la gent és punyetera, perquè critica si no es fa i critica si es fa. El que importa és fer-ho i amb el temps es pot millorar o dirigir d'una forma més adequada.

**ESPECIALISTES
EN ARTICLES
DE MUNTANYA,
CÀMPING, ESQUÍ
I ESCALADA**

T'equipem per l'aventura

**ES
REFUGI**

Via Sindicat, 21 (pati interior)
Palma

Tel. 971 71 67 31

Fax 971 71 85 97

refugi@detallsport.es

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

CORT

Pça. Cort, 1
C.P. 07001

BLANQUERNA

Sant Joaquim, 9
C.P. 07003

S'ARENAL

Pça Rul-lan Garcies, 5
C.P. 07600

MOLINAR

Xadó, 7
C.P. 07008

RAFAL VELL

Pere Ripoll Palau, 9
C.P. 07008

SANTA CATALINA

Fàbrica, 34
C.P. 07013

SON RAPINYA

Catalina March, 4 A
C.P. 07013

SON FORTEZA

St. Isidre Llauredor, 25
C.P. 07005

ESTABLIMENTS

Pça. Immaculada, 3
C.P. 07010

GÈNOVA

Barranco, 22
C.P. 07015

EL TERRENO

Núvol, 1
C.P. 07015

SON GOTLEU

Regal, 105
C.P. 07008

POLÍGON DE LLEVANT

Ciutat de Querétaro, 3
C.P. 07007

CASAL SOLLERIC

Passeig del Born, 27
C.P. 07012

COLL D'EN RABASSA

Albuera, 1
C.P. 07007

SON XIMELIS

Cap Enderrocat, s/n
C.P. 07011

GABRIEL LLABRÉS

Antoni Planas Franch, 4
C.P. 07001

L'OLIVAR

Mercat de l'Olivar, 104
C.P. 07002

SANT JORDI

Pau Bouvy, 31
C.P. 07199

SON CLADERA

Cala Serena, 3
C.P. 07009

SA INDIOTERIA

Gremi Tintorers, 2
C.P. 07009

SIOPJ

Pere d'Alcàntara Penya, 11
C.P. 07006

Balança fiscal i subsidiarietat entre illes, proper debat del SUS, BALEARS!

LLUÍS GARCIA SEVILLA

Les comunitats autònomes han rebut moltíssimes competències, però les fonts de recursos continuen estant controlades per l'Administració central. El resultat és un model en el qual les regions competeixen entre elles per captar recursos. Les balances fiscals, l'autogovern i la democràcia seran el temes de debat del proper SUS, BALEARS!, que el passat mes de març va presentar les conclusions en el Document 12 a Menorca.

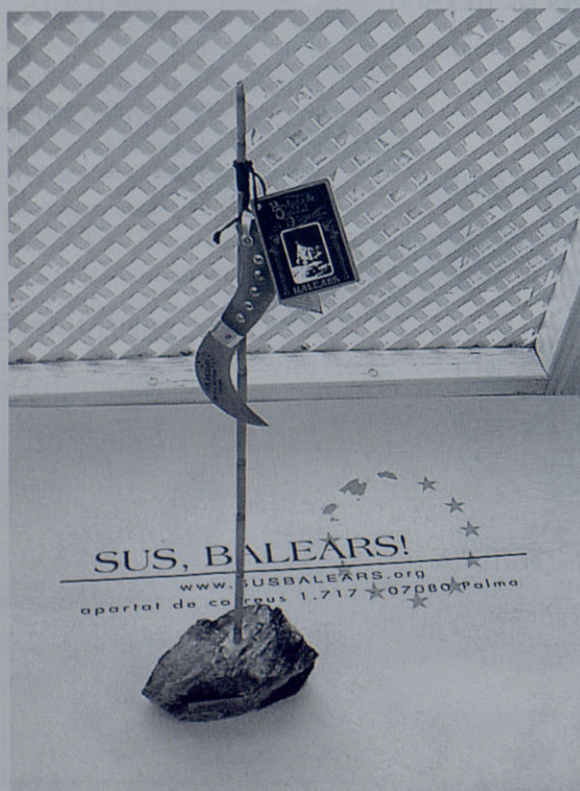
La trobada de Maó es va celebrar també per retre un homenatge a Andreu Murillo, premi Ramon Llull 2001. La tria del lloc i del dia de la reunió fou plena d'intencionalitat: tractar de farcir de contingut reivindicatiu la fada festa oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears i injectar-li la com-

memoració de la revolta menorquina de l'1 de març de 1810, *revolució* historiada per Andreu Murillo.

En aquest sentit, els participants a la reunió del SUS acordaren mirar de reeditar el llibre de Murillo, *La 'revolució' menorquina de 1810*, completament exhaurit, i repartir-lo als escolar balears per impulsar un fòrum que faci balança dels 200 anys d'espanyolització de Menorca. Tanmateix, la resolució de cloenda del SUS-12 més important fou l'aprovació de considerar l'1 de març com a Diada Nacional Balear atès que és la data commemorativa de la revolta menorquina.

En la reunió de Maó també fou presentat el SUS-13, del qual són redactors un tàndem d'economistes menorquins, Guillem López Casanovas (UPF) i Joan Rosselló. El tema és de gran actualitat: *Balança fiscal amb Espanya i subsidiarietat entre Illes*. Pensem que el dèficit fiscal de les Balears equival devers el PIB de Menorca, és a dir, el conjunt de les Illes no pot redistribuir entre elles, a tall de subsidiarietat fraterna, l'equivalent a tota la renda que es genera a Menorca: aquest enorme capital se'n va a Madrid i no torna.

Aquest SUS-13 tindrà com a logo la moneda d'un sou que les autoritats espanyoles manaren encunyar a Palma per celebrar l'annexió de Menorca: amb l'autèntic escut d'Espanya (de quaters: castell, lleó, castell, lleó) i amb inscripcions a l'anvers *Fer-din-VII dei gratia*, 1812 i al revers *Sp. Et Balearium rex*, o sigui, 'Ferran VII, per gràcia de Déu rei d'Espanya i de les Balears'. El SUS, BALEARS! és una plataforma de reflexió i de debat sobre

el passat, el present i el futur de les Illes Balears. El seu funcionament assegura que sigui un fòrum neutral i constructiu en què qualsevol persona que es reclami defensora d'una o de totes les nostres illes pugui participar.

El nom de SUS, BALEARS! vol expressar dinàmicament la idea d'una transformació identitària que ens és urgent de fer: tot i que sentimentalment ens reconeixem íntimament com a mallorquins, menorquins, eivissencs o formenters, i culturalment ens sentim catalans, políticament ens hem de sentir i comportar com a balears. La iniciativa de SUS, BALEARS! és important, científicament i cívicament, perquè possibilita la integració del pensament que prové de diverses perspectives i pot projectar aquest pensament integrat a la resta de la societat. Els trets distintius respecte d'altres organitzacions són «que sentint-nos radicalment mallorquins, menorquins, eivissencs o formenters, i essent, sense cap tipus de reserva, culturalment catalans, ens declaram políticament balears i decidits a sumar esforços per crear un sentiment que agermani de bon de veres totes les nostres Illes, amb la finalitat de dotar-les d'una enti-

tat política tan sobirana com la de la resta d'entitats polítiques d'Europa, ni pus ni manco».

L'emblema de SUS, BALEARS! vol expressar aquest ideal: els estels superiors de la Unió Europea substituïts per les nostres Illes, enmig de la blavor marítima de la bandera europea. No nega les profundes diferències insulars, sinó que es proposa lluitar perquè cap illenc no sigui percebut com a *extern* en una altra illa, com s'esdevé ara.

Les directrius organitzatives de SUS, BALEARS! són la voluntarietat i la llibertat d'acció, l'interès dels participants, la transparència informativa, l'equilibri ideològic i la metodologia científica. Essencialment, es tracta de construir, a força de pastar participativament materials ben diversos, tota una carcassa ideològica, viva i operativa, al servei del conjunt de totes les nostres Illes.

Aquesta ideologia està formada pels documents generats d'una manera acumulativa que reflecteixen el pensament elaborat reflexivament pel conjunt dels participants. Per

això, és recomana que tots els participants coneguin tots els documents per tal d'evitar repeticions tedioses en els debats i de fer créixer realment la ideologia d'una manera acumulativa. D'altra banda, és molt important tractar tots els te-

La reunió de Maó va retre homenatge a l'historiador Andreu Murillo

mes cabdals i també que els relators siguin els més apropiats.

Fòrum virtual

Operativament, SUS, BALEARS! és un fòrum virtual i escrit amb una adreça postal i una d'electrònica que es poden usar indistintament. Segons la modalitat de comunicació triada, el SUS envia periòdicament a cada participant una tramesa constituïda pel document anterior ja debatut i un nou document per debatre. El nou document ha estat redactat per un relator, i tant document com relator han estat triats pel Comitè Dinamitzador del SUS. Els participants formen el *públic* a qui s'adreça el relator mitjançant una

Aspecte de la darrera reunió, a Maó, del SUS, BALEARS!

primera versió d'un nou document, *públic* que, de ca seva estant, llegeix i debat el document proposat. D'aquesta manera els partícpis, esdevinguts participants en el debat, disposen d'un temps, generalment un mes i mig, per fer arribar per escrit a l'apartat postal del SUS tots els comentaris que creguin convenients per dur a terme el debat.

A continuació, el relator modifica, si les aportacions del debat ho aconsellen, el seu document original i elabora una rèplica, conjunta o per parts, a totes les intervencions del debat. Amb la revisió final del document, feta pel relator, més les aportacions del debat i la rèplica del relator, el Comitè Dinamitzador crea el document SUS definitiu amb la numeració correlativa que li correspongui. Aquest document final és enviat a tots els partícpis en la tramesa següent, d'aquesta manera es tanca el cicle.

L'essència d'aquest sistema de funcionament, tal com s'explicita en el Reglament, és *pentinar* totes les Balears per percaçar les persones sensibles als objectius del SUS, BALEARS! Els Partícpis envien a l'apartat postal del SUS adreces d'altres possibles interessats en la iniciativa. El SUS els envia una tramesa, és a dir, un document per debatre i el document anterior ja debatut. Mentre la persona respongui i participi en el debat del document en curs, el SUS continua fent l'acció. Si durant tres trameses seguides no respon, el seu lloc és ocupat per una nova persona prospectada per a l'acció. D'aquesta manera, hom tracta d'enganxar les persones més participatives i d'informar i de sensibilitzar, pel cap baix durant tres trameses, altres persones.

Finançament

La idea central del SUS és l'autofinançament, l'únic sistema que permet, d'altra banda, la independència de criteri. Es tracta, doncs, que a la llarga totes les persones participants sufraguin la seva participació. Actualment, quasi un 10% dels partícpis paguen la seva participació. La majoria són subscriptors i només paguen el preu de les trameses que reben. La resta són patrocinadors i paguen més del que reben, és a dir, són els veritables financers individuals de les activitats del SUS.

La diferència pressupostària entre l'aportació dels patrocinadors i les

despeses reals de funcionament ha estat satisfeta, fins ara, per la Fundació Jaume Bofill de Barcelona. De fet, el SUS ha estat possible gràcies a la Fundació Emili Darder de Palma, que facilità el desplegament de les primeres reunions fundacionals i, a partir del 1996, gràcies al suport econòmic de la Fundació Jaume Bofill de Barcelona.

Cal que adreceu qualsevol demanda d'informació, de documents, de participació, etc. a SUS, BALEARS! Apartat 1.717 · 07080 Palma o a l'adreça electrònica info@SUSBALEARS.org

**Lluís Garcia Sevilla és membre de l'Institut d'Estudis Catalans*

Els documents

- SUS-1 «Presentació de la Iniciativa i debat» (15 pàgines)
- SUS-2 «Organització i funcionament. Ofertes i demandes. Tria de temes» (10 pàgines)
- SUS-3 Lluís Garcia Sevilla. «Les dimensions ideològiques dels balears» (31 pàgines i 7 figures)
- SUS-4 Antoni Ignasi Alomar. «El govern i el poble balear en la defensa del País» (27 pàgines)
- SUS-5 Joan Mir Obrador. «Aproximació a la balança fiscal de les Balears» (13 pàgines)
- SUS-6 «Organització i funcionament» (8 pàgines)
- SUS-7 Miquel Alenyà Fuster. «Notes per a l'elaboració d'un balanç del turisme a les Balears» (40 pàgines)
- SUS-8 Miquel Barceló Perelló. «Sobre la commemoració de la conquesta de la ciutat de Mallorca per Jaume I» (74 pàgines)
- SUS-9 Antoni Ignasi Alomar. «La festa nacional més antiga d'Europa» (27 pàgines)
- SUS-10 Agustí Baró i Bauló. «La diversitat de la cançó a les Balears» (46 pàgines)
- SUS-11 Joan Mayol. «El patrimoni natural: Una senya d'identitat amenaçada» (74 pàgines)
- SUS-12 Andreu Murillo, Isabel Peñarrubia, Mateu Morro i Bernat Joan. «La penetració del pensament nacional a les Balears». (Document tancat a la cloenda del debat feta a Maó dia 1 de març de 2001)
- SUS-13 Guillem López Casasnovas i Joan Rosselló. «Balança fiscal amb Espanya i subsidiarietat entre Illes». (Document en curs de redacció i que properament se sotmetrà a debat)

FUNDACIÓ «SERVEIS DE CULTURA PER AL POBLE»

Per a la promoció popular de la nostra cultura estam al vostre servei

Demanau informació a c/ Rubén Darío, 12, 5è-B
07012 PALMA

Plaça Rosselló, 4A, 3r
Tel. 971 72 33 56
Fax 971 71 89 01
07002 Palma (Mallorca)

- Plànols Topogràfics
 - Medicions
 - Replanteigs
- Fotografies Aèries
 - Verticals
 - Panoràmiques
- Publicitat Aèria
- Peritatges
- Valoracions
- Projectes Agrícoles
- Estudis Mediambient

Fartàritx, un escaló geomorfològic al nord de Cuculla, el puig de Ca de Míner i el puig Tomir

GASPAR VALERO

Pollença – Can Pontico – Can Huguet – la Coma – Fartàritx Gran – la Coma – Can Huguet – Can Pontico – Pollença.

Partim dels afores de Pollença, vora el pont Romà, pel camí de Can Diable, que és realment el camí vell de Pollença a Lluç. El puig del Calvari i els Costers queden a l'esquerra, mentre que a la dreta discorre el torrent de Sant Jordi. Can Diable apareix a l'esquerra i després arribam al torrent vora un pont esbucat, al lloc denominat pas d'en Barqueta. Travessam el curs d'aigua i el camí avança entre parets. Just després del torrent, a l'esquerra queda la finca de Can Guillo (que possiblement agafa el nom de la família Reig, documentada al s. XVII amb el malnom de *Guillo*), mentre que a la dreta un camí arriba a la carretera Pollença-Lluç, a l'altura del km 2.

Després de Can Guillo, avançam planerament, entre parets seques i garrovers. Sis o set minuts més

endavant, arribam a un entreforc de camins important: cap a la dreta, es troba Can Pontico i la carretera Pollença-Lluç, i cap a l'esquerra el camí de Fartàritx; seguim per aquesta darrera direcció, ara amb asfalt, i just després el camí travessa el torrent, ara dit de la vall d'en March, per un pont. Després del pont, el camí gira a la dreta, amb un portell de Can Guillo a l'esquerra. A partir d'ara, el torrent es manté guarnit d'alzines i d'ullastres a la nostra dreta. Alguns metres més endavant, a l'esquerra es localitza la casa anomenada Can Romí, amb dos fassers alts. Deixam després un portell a l'esquerra i després una sinia. La via volta en tendència a l'esquerra, amb un carrell que diu «Camí de la Coma», i una casa a la dreta; en aquest punt, deixam de vorejar el torrent. Un minut després, posam atenció a l'entreforc, ja que hem de voltar a la dreta, amb uns cartellots que diuen Can Huguet d'Alí i la Coma. Tres minuts més endavant, a l'esquerra

Can Huguet.

apareix una casa, amb un planter de garballons a la dreta. Després d'alguns revoltets, a la dreta tenim una paret seca i una renglera d'eucaliptus. En tendència a l'esquerra, el camí inicia una pujadeta, amb alzines a la dreta, i just després arribam a Can Huguet.

Can Huguet

Les cases de Can Huguet tenen la façana de tres plantes d'alçat, aixecada davant una petita carrera amb un coll de cisterna de secció quadrada; el portal forà és d'arc rodó, i a la dreta hi ha un bloc en perpendicular al frontis principal, renovat. Adossada a la part dreta de la primera construcció, n'hi ha una altra que constitueix un habitatge independent.

Documentada el 1659 –amb el nom de Son Huguet–, pertanyia a l'honor Pere Huguet, de la família del qual prengué nom. Tenia cases i molí de sang. Era dedicada a olivars, conreu de cereals i ramaderia ovina. El 1685, era dividida en dues propietats, valorades en 2.200 i 1.400 lliures. El 1721, una era de l'honor Pere Capllonch –de Son Huguet–, tenia cases amb tafona i

era dedicada a olivars i cereals. L'altra, el 1728, era de l'honor Rafel Martorell –de Pedruixella– (GEM, VII, 67).

Continuam després de Can Huguet, rere les cases, cap a la dreta. A partir d'ara pujam per un camí de feradura, molt antic, i, a dos minuts de Can Huguet, apareixen les cases de la Coma.

Les cases de la Coma actualment es troben abandonades. Presenten dues plantes d'alçat, portal forà rodó i la façana referida amb morter de calç. A la dreta de la façana hi ha un forn de pa i, davant la façana, a la dreta del camí, un aljub amb coll de cisterna amb coberta a quatre vessants. La possessió apareix documentada el 1678; aleshores es valorà en 2.400 lliures i era propietat de Miquel Solivelles; amb cases i tafona, era dedicada a olivars. També se la coneixia amb el nom de la coma d'en Garroví (GEM, III, 398).

Després de les cases de la Coma, el camí adopta la fessomia d'un autèntic sender de muntanya, en

pujada, sovint empedrat. Passam un portell, amb alzines, mates, esbarzers i murta. L'empedrat del camí aviat fa aparició, mentre se succeeixen alguns revoltets. Camí endavant, passam un altre portellet, amb pins, alzines i estepa llimonenca. La vista s'estén ampla, fins a la badia de Pollença. Una barrera de metall apareix dominada pel càrritx. Més endavant, desapareix el camí empedrat, substituït per una pista ampla. La panoràmica visual ens ofereix una bona vista sobre la vall d'en Marc, el puig Gros de Ternelles i els molins de Llinàs. Passam una barrera que reutilitza un somier, enmig d'una paret transversal i pels voltants trobam oliveres, mates, garballons, cebes marines i estepa joana. El camí recupera l'empedrat, amb gra-

Itineraris

ons, de gran valor etnològic. La pujada es manté amb revolts, en un ambient natural i amb bones vistes panoràmiques.

Camí amunt, a la fi arribam al gran escaló geomorfològic denominat Fartàritx, situat al coster nord del con-

Casa, corresponent a la finca de Fartàritx Gran; l'aigua sorgeix a partir d'una curiosa soca buidada que condueix el líquid a una pica de pedra. El cronista Joan B. Binimelis, l'any 1595, parla de la font amb aquestes paraules: «La font que anomenen de

Fartàritg és la princesa de totes les aigües de l'illa... Els habitants de l'alqueria que li dóna nom no beuen altra

aigua que la de la dita font, i hom té observat que fins el dia d'avui els habitants d'aquell lloc no emmalalteixen mai ni pateixen cap accident i, per

consegüent, moren tots de vellesa i per manca-los sa calor natural» (Binimelis: Història de l'illa de Mallorca, IV, 103). Les cases de Fartàritx Gran queden al marge de la nostra visita, protegides rere la paret seca, cap a l'esquerra. Fartàritx constitueix un gran escaló geomorfològic situat al coster nord del conjunt orogènic configurat per la Cuculla, el puig de Ca de Míner i, més a ponent, el puig Tomir. L'antiga possessió de Fartàritx es documenta ja al s. XIII. Durant el s. XVII, estava dividida en dues propietats, valorades en 2.400 i 1.800 lliures. El 1672, Fartàritx dels Martorell –de l'Hort– tenia cases i guarda d'ovelles. El 17 Fartàritx dels Martorell –de Pedruixella– comprenia també el rafal de Can Huguet i tenia cases i conreu de cereals. Feia una renda anual de 52 lliures i 52 quarteres de blat xeixa (GEM, V, 178). Actualment, en deriven Fartàritx Gran, Fartàritx d'en Vila i Fartàritx del Racó.

Des de la font de la Casa, les cases de Fartàritx d'en Vila es troben a un quart d'hora cap a ponent, a la dreta segons la posició d'arribada. Opcionalment, per arribar-hi, deixam enrere dos portells, amb el camí acompanyat per una paret seca a l'esquerra. Sense perdre altura continuam sota els espadats de la Cuculla de Fartàritx i després de franquejar un torrent arribam a les cases de Fartàritx d'en Vila.

Les cases de Fartàritx d'en Vila es troben en ruïnes. Observam un safareig senyorial rodó i restes de jardins, mostres mutilades d'èpoques d'esplendor passades. Una esponerosa

Després del puig del Calvari, a la dreta, arribam a l'entrada de Pollença

junt orogènic configurat per la Cuculla, el puig de Ca de Míner, que continua més a ponent amb el puig Tomir. Concretament, arribam a la font de la

Camí de Fartàritx.

Camí Vell de Lluc, a prop de Pollença.

vegetació arbòria, amb polls i eucaliptus, arredossa l'indret.

Des de les cases de Fartàritx d'en Vila, tornam enrere a la font de la Casa, deixant de banda Fartàritx del Racó i la pujada a la casa de neu. Novament a la font, començam la davallada de retorn a Pollença pel mateix camí. El sender descriu un canvi d'orientació, ja que continua cap al nord, fent un angle de noranta graus a partir de la direcció mantinguda fins ara, i s'inicia la davallada per un camí empedrat i esglaonat. Fins a arribar a les cases de la Coma passam els portells de pedra, entre els quals hi ha una reduïda zona poblada d'alzines.

Arribam a les cases de la Coma i, a dos minuts, es troben les cases de Can Huguet. Des de Can Huguet agafam un camí de carro que discorre, gairebé sense desnivell, pel vessant sud-est de la part final de la vall d'en Marc. Deixam enrere un planter d'eucaliptus i en una bifurcació anam cap a la dreta, seguint la direcció nord-est que ens conduirà a Pollença. El camí ara transcorre vora el torrent, que queda a la nostra esquerra. Deixam a la dreta les cases de Can Romí. A l'esquerra queda Can Pontico, més allunyat i sobre la carretera Pollença-Lluc. El camí travessa el torrent per un pont i arribam a un entreforc de camins important: cap a l'esquerra, Can Pontico i la carretera Pollença-Lluc, on és possible haver quedat amb el mitjà de transport; cap a la dreta, Pollença, a uns dos quilòmetres de distància pel camí vell.

El camí cap a Pollença avança entre parets i arriba al torrent vora el pont esbucat. Travessam el torrent i, a l'altra part, el camí s'eixampla. Després de Can Diable, amb els Costers i el puig del Calvari a la dreta, arribam a l'entrada de Pollença, vora el pont romà.

Vista de la Cuculla de Fartàritx.

Relojería Española S.L.

Fundada en 1885

Concessionari Oficial

Ω
OMEGA
LONGINES
SWISS WATCHES

⌚
TISSOT
Swiss Quality Time

RADO
Switzerland

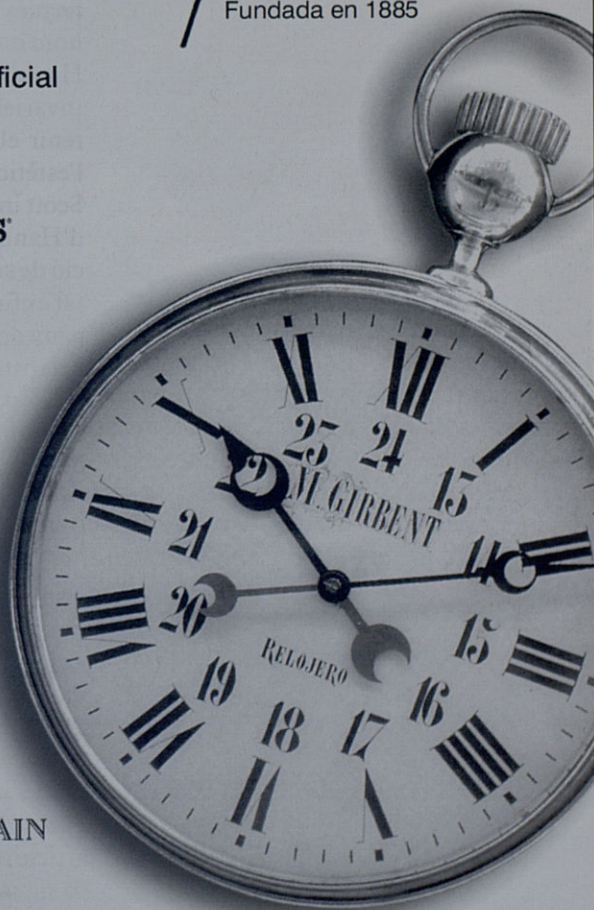
OFFICIAL COSMONAUTS CHRONOGRAPH
FORTIS
swiss watches

CK
Calvin Klein
watches

PIERRE BALMAIN
SWISS WATCHES

SWISS ARMY
SWISS

HAMILTON
AMERICAN • SINCE 1892

Plaça de Cort, 14

Tel. 971 721 563 · 971 724 344

Fax 971 714 369

Tendències

cinefàgia

Hannibal vist per Bacon

MATÍAS VALLÉS

El silenci dels anyells és una de les pel·lícules més sobrevalorades dels darrers temps. El millor continua essent el títol, aplicable a tantes geografies del Planeta.

En reprendre el serial d'Hannibal Lecter, el director Ridley Scott ha europeïtzat el doctor caníbal, li ha donat un to operàtic amb la seva gamma de blaus. El recorregut artístic per Florència avantatja molt els fragments en què s'assaboreixen cervells humans. L'autor de *Blade Runner* s'ha desentès pràcticament de l'habilitat carnívora que ha donat fama al seu personatge, fins al punt que la seva producció seria difícil d'entendre si no hi hagués una primera part que tothom ha vist. Al marge d'Anthony Hopkins, només un factor roman invariable. La influència que va tenir el pintor Francis Bacon en l'estètica de la saga.

Scott intensifica la categoria *papal* d'Hannibal Lecter, aquest condició de summe sacerdot de la crueltat refinada que obliga un company de gresca a arrencar-se la pell del rostre. Tanmateix, aquesta condició pontifical era més palpable per contrast en la primera entrega de Jonathan Demme, en què s'enfronta a la tasca d'un psicòpata de pa sucat amb oli. Però ens adonam que som davant un quadre de Francis Bacon quan Hopkins és tancat en una mena de camerino, amb guies i cortinatges. Ens trobam davant una imitació dels retrats d'Innocenci X. O d'aquelles figures engabiades que l'artista va adaptar del judici d'Adolf Eichmann a Israel. No és indiferent a aquest article el fet que l'escena esmentada sigui la que queda més fixament gravada en la retina de l'espectadora.

A partir d'aquí, un repàs per la freqüent imaginària cinematogràfica inspirada en les construccions de Francis Bacon. Deia aquest

dublinès accidental que la seva freqüent pintura en tríptics aspirava a igualar l'efecte embolcallador del cinemascop. La seva influència sobre el cine ha estat impressionant i ell mateix reconeixia que «he vist moltes pel·lícules. M'han influït Eisenstein i Buñuel, per la precisió de les seves construccions». En el cas del director rus, la referència més concreta és la boca oberta de la infermera a *El cuirassat Potemkin*, a partir de la qual l'anglès volia reproduir la puresa íntegra del crit. O com ell deia, «pintar la boca com si fos una posta de sol de Monet».

Aquell artista a qui els seus crítics acusaven de trobar-se entre Ticià i madame Tussaud va ser decisiu a l'hora de construir el monstre d'*Alien*. Curiosament, es tracta d'una altra pel·lícula de Ridley Scott. Aquest director basa el seu treball en els anomenats *ridleygrames* i en un mètode de documentació —d'impregnació, millor diríem— que es denomina *pictorial referencing*. Durant dies, els seus ajudants escombren les llibreries a la recerca de material gràfic que pugui ser útil al seu cap. El cineasta després es dedica a absorbir-ho tot i a donar a llum composicions com la nau Nostromo. La inspiració per a l'animaló protagonista va sorgir aquí de la contemplació de l'obra que va suposar la consagració per a Bacon, els *Tres estudis per a figures a la base d'una crucifixió*, de 1944. Varen formar part d'una exposició conjunta amb Henry Moore i Graham Sutherland, un pintor infravalorat de qui l'any passat vàrem tenir l'oportunitat de contemplar una antològica al Centre Cultural Sa Nostra. La morfo-

logia en forma de cuc sorgeix, ni més ni menys, que del *Crist de Zimbabwe*, la silueta serpentejant del qual conduïa l'artista a imaginar-lo com un cuc que descendia de la creu.

La influència de Bacon es fa radical en *El darrer tango a París*. En els títols de crèdit ja apareixen dos quadres seus. Bertolucci havia quedat tan impressionat amb l'exposició del Grand Palais que va tornar a visitar-la amb el seu primer actor. Marlon Brando va xuclar profundament del treball del pintor. El cineasta italià sempre va mantenir una còpia del catàleg a l'abast mentre dirigia i, més tard, va reconèixer la forma en què havia estat abstret per l'artista, inclòs el poderós color de taronja de les composicions del fotògraf Storaro. «La llum de les seves pintures va ser clau per al xifrat estilístic que cercàvem. Vaig dur Marlon a veure l'exposició perquè volia que reflectís els personatges de Bacon. Sentia que la seva cara i el seu cos posseïen una plasticitat semblant, interna. Volia que Paul fos com els personatges obsessius de Bacon: cares menjades des de dins.» Qui recordi o repassi el *Retrat de George Dyer parlant* entendre perfectament l'exposició del director.

David Lynch és pintor, i el seu ídol s'anomena Francis Bacon. Per això, la deformitat de *L'home elefant* així com també la iconografia de *Cor salvatge* tenen un model evident. Confirmat amb les paraules del director. «És el meu pintor heroï, em fa sentir el calfred d'estar davant una pintura. D'ell, m'agrada tot. El subjecte i l'estil estan units, casats, perfectes. I l'espai, i la lentitud, i la rapidesa, i la textura.» Com podeu veure, una valoració a les antípodes de la rea-

litzada pel marxista britànic John Berger, amic personal del mallorquí Miquel Barceló, que adjudica a l'artista establert a Londres el cim de l'alienació. Al seu parer, no es rebel·la, transigeix. Arriba a l'extrem de comparar-lo amb l'obra de Walt Disney.

Una frase de l'autor de *Blue Velvet* defensa el saqueig cinematogràfic a costa de l'actor mort a Madrid. «Sempre puc agafar coses de les seves pintures, igual que d'una peça musical.» Les derivacions només limiten amb l'infinit. En contemplar els cops que rep Robert de Niro/Jack La Motta a *Toro salvatge*, l'impacte a càmera lenta també ens torna a les estampes desfigurades de Francis Bacon, a la voluntat expressada pel pintor «que desaparegui l'aparença per recuperar l'essència». Volia captar l'emanació sense la substància, en allò que consisteix des d'antic el somni alquímic dels directors cinematogrà-

fics que pretenen superar la seva tasca artesana, avui industrial. Sens dubte, el paradigmàtic entre tots ells és Pasolini, un altre italià que no pot sostreure's al magnetisme de l'anglès. A *Teorema*, protagonitzada precisament per un actor britànic, Terence Stamp, es fulleja amb una delectació gairebé adolorada un llibre de Bacon. Tanmateix, el pintor no estaria gaire d'acord que s'extrapolàs la seva obsessió pel buit existencial per lligar-lo d'alguna manera amb un manifest antiburgès. Recordem que el descendent de l'altre Francis Bacon votava els conservadors, perquè pensava que aquesta fe no obligava a majors vanaglòries. No era correspost, i Margaret Thatcher considerava que la seva pintura era «oiosa». Per acabar, recordem *Apocalypse Now*, en què novament Brando es presta a una encarnació baconiana. La seva figura proboscídia, sobre la qual lleneja l'aigua, està extreta del primerenc *Estudi per a figura II*. A Bacon sempre l'obsessionaren les esquesques, que al seu parer assolien la perfecció en Degas.

La química del paper

CRISTINA ROS

El paper té una química molt especial. Aquesta és una realitat que hom descobreix i redescobreix cada vegada que hi ha l'oportunitat—no gaire freqüent, per cert—de situar-se davant una d'aquestes col·leccions que tenen aquest suport fràgil com a element unificador. No és millor, ni pitjor, contemplar una tela de Picasso que un paper tocat i signat per l'artista. Simplement, és distint, molt distint.

La química del paper, de components indesxifrables en aquest terreny sense fórmules que és l'art, és transmissora d'unes subtileses que difícilment es desprenen d'un altre suport qualsevol. El paper té

unes dimensions (en el sentit figurat de la paraula) molt més humanes. El paper parla d'intimitat i ofereix al món un espai de franquesa. El paper desvetlla l'essència de l'artista i sempre, o quasi sempre, el fa més entranyable, més assequible i infinitament més proper.

Són poques—dèiem—les ocasions

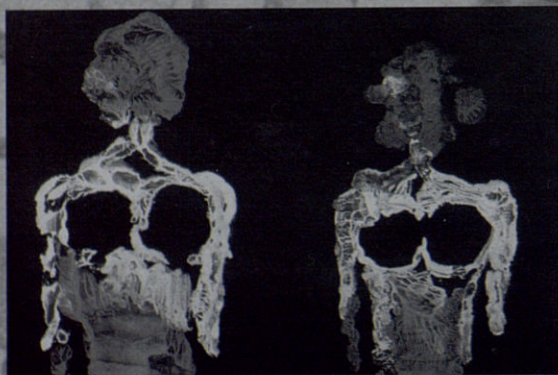
de contemplar els fons immensos que conserven els museus d'obres damunt paper dels grans mestres. La fragilitat del material, les condicions d'exposició que aquesta característica imposa i la humilitat que li és intrínseca, i que el du a oferir uns resultats absolutament contraris als efectismes que demanda el mercat, són sens dubte els principals motius perquè els papers no tinguin gaires oportuni-

tats de demostrar aquesta química que els fa tan i tan especials.

Però en la història, particularment en la història més recent, que és quan el paper ha guanyat el reconeixement com a obra en si mateixa, en perdre aquella condició injusta d'obra menor, sempre s'han donat casos d'enamorats dels papers, gent que ha rebotestat calaixeres i que s'ha quedat amb aquelles obres petites i indubtablement significatives dels artistes.

Aquest fou el cas del Dr. Eduard Freiherr von der Heydt, el qual donà una gran col·lecció de papers al museu de Wuppertal que du el seu nom, una selecció dels quals podrem veure (maig-juny) al Museu d'Art Espanyol Contemporani, Fundació Joan March, de Palma. Amb el títol suggestiu «De Caspar David Friedrich a Picasso. Obres mestres damunt paper del museu Von der Heydt de Wuppertal» es convida a un dels recorreguts més estimulants per petites/grans obres dels artistes que, entre els inicis del segle XIX i la primera meitat del segle XX, obren per a la pintura els camins de la modernitat en el context europeu. En un recorregut per bona part dels ismes d'aquest període, «De Caspar David Friedrich a Picasso» condueix la mirada fugaç pel romanticisme, naturalisme, realisme, simbolisme, impressionisme, postimpressionisme, cubisme, expressionisme i abstracció.

Tot i que la reunió de Caspar David Friedrich, Hans Thoma, Sisley, Constable, Degas, Burne-Jones, Van Gogh, Cézanne, Seurat, Monet, Rodin, Redon, Lehmbruck, Macke, Picasso, Toulouse-Lautrec, Kirchner,

Heckel, Otto Mueller, Schwitters, Kandinsky, Klee, Max Ernst, Klimt, Kokoschka, Rohlf, Otto Dix, Max Beckmann, Munch, Nolde, Dalí o Chagall és més que sobrada per justificar una exposició, és en tot cas la selecció de les obres la que fa, més que qualsevol altra consideració, que aquesta mostra sigui una ocasió, de les més bones, per al gaudi de l'art.

Aquarel·les, pastels, dibuixos i gravats parlen de la sensibilitat que, en els moments de major intimitat amb el seu treball, despreguen aquests artistes magistrals. Són molt diverses les formes d'afrontar els papers que demostren aquests artistes, com molt divers és el seu llenguatge, el tarannà, l'època i el context social en el qual desenvoluparen les seves obres. Alguns, com és el cas de Cézanne a les obres d'aquesta col·lecció, utilitzen el paper com a suport per esbossar, assajar i estudiar aspectes diversos de les obres futures. És quan el dibuix es troba a la base del procés de realització d'una obra, i es mostra del tot espontani, fresc, quasi sempre interromput o inacabat, però sempre significatiu. D'altres tracten el paper com a obra amb significació pròpia, amb la tècnica que el suport demanda i amb la consideració d'obra acabada. Són Chagall, Klee, Nolde o Seurat, alguns dels més significatius d'aquesta tendència en l'exposició actual. D'igual manera, aquest és el suport més adient per als apunts, ben complerts, dels paisatges de Van Gogh, Constable, Monet, Kandinsky, Caspar David Friedrich o Sisley, entre d'altres. Els retrats d'execució ràpida i del tot expressiva arriben de la mà de Kirchner, Heckel o d'Otto Dix. Si a tot això afegim les composicions magistrals de Picasso o de Rodin, els estudis de figura i moviment de

Degas o de Klimt, les abstraccions de Paul Klee i els gravats de Schwitters, Beckmann, Munch o Kokoschka, ens trobam davant un dels conjunts més destacats de l'art damunt paper.

La coherència d'aquesta selecció és la prova més evident de la coherència del col·leccionista que l'atresora. A la passió per les obres en paper del Dr. Eduard Freiherr von Heydt cal afegir la voluntat de deixar testimoni d'allò més significatiu del seu temps. Perquè aquest baró alemany no només va recollir el més representatiu del seu passat immediat, els artistes precursors del present que ell vivia, sinó que va saber veure la genialitat dels seus contemporanis. I per això es necessiten tantes dosis de sensibilitat com es demostren a l'exposició a la qual aquest article vol servir d'invitació.

Tendències art

Tendències llibres

RIFI MESQUIDA

Mrozek, un escriptor per a temps difícils

Per fer unes bones rialles amargues, estimulades per la lucidesa d'una intel·ligència sarcàstica i sincera, has de llegir, Lector curiós, aquest polonès que té un nom molt mal de pronunciar i d'escriure, **Slawomir Mrozek**. Aquest escriptor, nat el 1930, té dues escriptures molt diferenciades i germanes: el teatre i les narracions. En les seves obres de teatre les veus de l'absurd nades dins els territoris d'aquella centreeuropa ferida de nazismes i comunismes –parentes pròximes dels personatges de **Ionesco**, **Beckett**, **Artaud** i **Adamov**– eren com línies de fuga i ens mostraven que la literatura té nombroses possibilitats per lluitar contra les barbàries. Ara acaba de sortir *Joc d'atzar* (en català a Quaderns Crema; en castellà a Narrativa del Acanilado), que són trenta-quatre relats que es llegeixen com si s'assaborissin bombons d'una capsula que és el llibre. Tot és popa en aquestes històries carregades d'un humor satíric que

et deixa el somriure gelat a cada cap de cantó de les pàgines, històries fetes amb l'art d'un miniaturista que enclou en la peripècia breu d'una anècdota tota una lligó moral. Sense grandiloqüències d'ideòleg, ni sermons de predicador aconseguix ficar-te en les xarxes de l'absurd perquè puguis engronsar-t'hi i veure des d'aquesta perspectiva que els grans problemes tenen solucions senzilles, que tots els sabers de la vida es poden resumir en un parell de frases en què la poesia va de protagonista. Una poesia domèstica que sap volar en la gàbia del nostre petit cervell que moltes de vegades ens fa creure que som déus de fang o pobres dimonions expulsats del paradís. «L'actor», «La lliure competència», «La bandera» i «El pont» són alguns dels bombons que et destacaré. Els he triats a l'atzar com un joc i et puc dir que qualsevol altra tria seria igual d'alimentària.

Verbàlia, un univers de jocs verbals

Què és *Verbàlia* de Màrius Serra (Editorial Empúries en català i Península en castellà)? Un d'aquests llibres enciclopèdics bàsics i sintetitzadors de moltes savieses sobre l'univers apassionant i inacabable dels jocs de paraules que t'acompanyarà tota la vida. I aquesta és la millor publicitat d'una obra, que sigui com l'amic que no et deixa i que sempre seguit et descobreix noves possibilitats de fer ballar els mots. I això

del joc verbal (o de la retòrica en pla més fi) o sigui de les combinacions de lletres i de mots que els humans s'han inventat des d'abans de Crist: meravel·lós per la claredat de les definicions i els nombrosos exemples amb què ens il·lustra i ens dóna llustre. També hi ha un breu compendi de la història d'aquests jocs verbals que han fet els verbívors catalans, francesos, anglesos, italians i castellans. Màrius Serra, que confessa que dels seus jocs de paraules li interessa la capacitat de generar textos i l'excepcionalitat gairebé subversiva, és un desfeixistitzador de la llengua. Per què? Mestre **Roland Barthes** deia que la llengua era feixista perquè, entre les seves regles fixes, ens obliga a dir. I que l'únic camí per desfeixistitzar-la era la literatura, que amb el seu inacabable joc de ginys i enginys verbals, dels mil i un procediments del treball ludicolingüístic de l'escriptor intenta vèncer aquesta obligació dictatorial. Màrius Serra a *Verbàlia* ens dóna mil i un camins, mil i un laberints, mil i un jutipiris per obrir llibertats a la llengua, per fer-la més llibertària i elèctrica, més voladora i feliç i moltes de vegades, oximorònicament, a través de limitacions, de regles, completament alliberadores.

vol dir fer funcionar el cervell i això és sinònim de salut mental. És un llibre que recoman perquè és una droga addictiva amb efectes voladors, bells i bons i sense cap efecte secundari. A més a més té un parell de qualitats que vull ressaltar: Està molt ben escrit, la qual cosa vol dir que alhora t'ensenya i t'entreté, un repte que pocs escriptors superen. Té un inventari completíssim (més de tres-centes planes) de totes les denominacions de les figures

Ravelstein, una novel·la per fruir i pensar

Saul Bellow va néixer l'any 1915 i ara, just en els darrers anys del segle XX, als vuitanta-cinc anys, ens ofereix un feix de dues-centes trenta-cinc planes, *Ravelstein* (Edicions 62), en què demostra que el fet de contar –de contar-se– es pot fer a totes les edats, sobretot quan un sap que camina sobre la corda fluixa de la desaparició. I, oximòrnicament, com allò que sembla que és un miracle o un impossible, Bellow escriu un text en un territori de fronteres dels anomenats gèneres que produeix un artefacte nou de trinxa. Un artefacte que irradia des de la primera línia freqüències d'ona tan lluminoses com productores de matèria de discerniment.

«És curiós que els benefactors de la humanitat hagin de ser persones divertides.» Així obre d'ampit en ample les planes de la seva plagueta per contar-nos, als oïdors, als escoltadors, als llegidors, una història immortal: la història d'una amistat. Ha trobat una forma tan subjectiva que des de la segona plana ja ens dona les claus de l'acció perquè sapiguem qui parla, com parla i de quines coses parla: l'escriptura d'ell mateix i la relació amb el seu bon amic Ravelstein, una dansa plena de músiques i d'entreforcs, entre un text principal i unes notes a peu de pàgina que cal que el lector col·loqui amb una certa *eima* de llibertats. Escoltau una clau: «Sempre he tingut debilitat per les notes a peu de pàgina. Per mi, una nota a peu de pàgina intel·ligent o malvada ha salvat més d'un text. I m'adono que ara em serveixo d'una nota a peu de pàgina força llarga per encetar

un assumpte molt seriós: traslladem-nos d'un salt a París, a un àtic luxós de l'Hotel Crillon. A principis de juny. A l'hora d'esmorzar. Qui s'hi hostatja és el meu bon amic el professor Ravelstein.» No caldria ni saber que Ravelstein és el nom de ficció d'Allan Bloom, professor d'història política de la universitat de Chicago, que l'any 1988 publicà el *best-seller* *Closing of American Mind* amb el qual es va fer milionari, gran amic i mentor de Bellow, gai, que morí de sida als començaments de la dècada dels noranta. Però sí que vull recalcar que un referent com Bloom serveix per enlairar l'energia intensa de la ficció. Bellow practica la re-

volució fonamental de l'escriptura poètica:

l'única possible si es vol carregar la matèria verbal amb altes electricitats literàries. De la impotència humana davant la mort (Ravelstein té la sida quan encara no era una malaltia crònica com ara i mor; l'alter ego de Bellow, Chick, s'ha d'enfrontar amb una infecció terrible du-

rant un viatge al Carib que el deixa a les portes de la mort) que ens fa veure la fràgil línia del temps humà, Bellow en treu força, lluita i uns jutipiris verbals plens d'exorcismes lapidaris contra la mort. Aquesta força, aquesta lluita, aquests jutipiris convertits en música de lletres han estat una de la feines essencials de la literatura especialment des d'Homer fins ara. Ravelstein-Bellow amolla: «L'amor és la funció més alta de la nostra espècie, la seua vocació.» Una obra indispensable per als amadors dels clàssics contemporanis.

El basar de les espècies

Si aclucau els ulls, us aïllau del soroll i us concentrau en un sol dels vostres sentits, l'olfacte, podeu viatjar molt lluny: podeu passejar pel basar més antic del món oriental a Damasc o introduir-vos en una petita botiga d'Atenes. O bé tan sols que ensumeu l'embriagadora olor d'espècies de can Perelló, on es mesclen les aromes a canyella, clavell, cardamom, safrà o vainilla.

A finals del segle XIX, els avantpassats de Santiago Perelló varen obrir Espècies Perelló en el cor del carrer del Sindicat a Palma. Llavors la botiga venia de tot, des de formatge i galetes fins a conserves vegetals. El local es feia servir com a fàbrica d'espècies, i el gra era molt davant el públic. Una vegada refredat es venia a pes.

«Avui dia, això no és possible perquè la normativa t'obliga a vendre-ho tot empaquetat», explica Santiago Perelló, que és un enamorat de la seva feina. Mitjançant el tast de les espècies ha aconseguit prodigioses mescles, com una que s'utilitza per a l'arròs brut i que està composta de pebre negre, pebre vermell dolç, canyella, clavell i totes les espècies. També ven un preparat especial per al rostit o el cuscús.

Santiago Perelló, que es troba al capdavant de la botiga amb dos germans, conta que avui dia les espècies han evolucionat molt. Abans només es coneixia el pebre negre, el vermell, la canyella, el clavell o la nou moscada. Ara s'han introduït nous productes desconeguts en la cuina mallorquina, com el curri, el cardamom, el gingebre, l'anet o el coriandre.

«Quan la gent fa qualche curs de cuina i el professor introdueix una nova espècia, durant un parell de setmanes tothom ve a comprar-la. Després la moda s'esvaeix», diu Perelló, que ha après els noms de les espècies no tan sols en català i castellà sinó també en alemany, anglès, francès i italià.

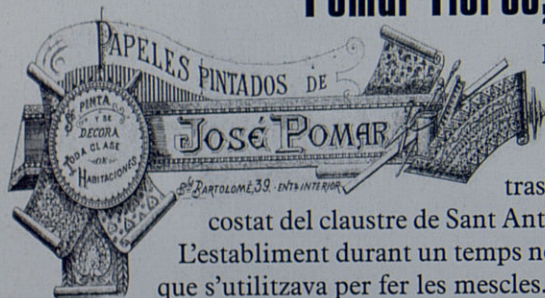

Espècies Perelló

Carrer del Sindicat, 50. 07002 Palma

Tel: 971 714 317

Pomar Flores, tot per a l'artista i l'aficionat

Hom creu que la botiga Pomar Flores fou fundada abans de l'any 1872 pel pintor Cayetano Pomar, segons la documentació que se'n conserva. Llavors tenia la seu al carrer de Vicenç Mut, on estava especialitzada en la venda de paper pintat. Més tard es va traslladar al carrer de Sant Bartomeu i després al de Sant Miquel, al costat del claustre de Sant Antoniet. Des dels anys 40, la botiga es troba a la ubicació actual.

L'establiment durant un temps només es va dedicar a la venda de paper pintat, pintura i la matèria que s'utilitzava per fer les mescles. No va ser fins l'any 40 quan va començar a introduir productes envasats i material per als amants de les Belles Arts. Avui dia, a la botiga es pot trobar tot tipus de paper pintat, un apartat de pintura, vases i motllures, llibres de decoració d'interiors i arts plàstiques i un ventall ampli de material per als artistes, tant professionals com aficionats.

Avui dia, Guillem Pomar és el gerent de la botiga, però abans al capdavant del negoci hi varen estar el seu padrí, i son pare i el seu oncle. Actualment, hi ha dos dependents que acompanyen Guillem Pomar, els quals duen més de 30 anys a la botiga i són tota una institució: en Joan Andreu i en José.

A la botiga de Pomar Flores pintors com Ulbricht i Damià Jaume hi compren els seus materials. També ho feia Xam, recentment traspassat. Guillem Pomar assegura que amb els anys s'ha produït una evolució en el material que utilitzen els artistes, abans es feien servir les pintures a l'oli, avui hi ha un predomini de les acríliques.

Pomar Flores

Sant Miquel, 77. 07002 Palma

Telèfon: 971 72 14 83 · Fax: 971 71 80 37

Si estimes Mallorca, què t'estimes més?

Per què deu ser que "els de sempre"
impedeixen la protecció del nostre territori???

Mallorca necessita una distribució del sòl,
que es pugui urbanitzar, "sí!!"
però amb coneixement.

Hem de defensar el nostre tresor...
...Mallorca és de tots els mallorquins,
no només "dels de sempre".

I tu, si estimes Mallorca, què t'estimes més?

donem
la nostra

llengua al futur

*fa més de set segles
una veu pròpia ens fa únics al món
hem fet avançar el català
de l'edat mitjana al segle XXI
generació rere generació
què ens pot aturar, ara?
avui, com ahir, per demà
donem la nostra llengua al futur*

Any Europeu de les Llengües 2001

**GOVERN
DE LES ILLES BALEARS**

Conselleria d'Educació i Cultura

Quatre illes,
un país
cap frontera